

FEBRUAR 6. VI. sz.

PERSEPOLIS.

(TÖRTÉNETI BESZÉLY.)

OBERNYIK KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Más nap Xerxes által a hegyek közt nagyszerű vadászat tartaték — a persa királyok legkedvesebb élvezete. Több ezer rabszolga fogá át az erdőt, fölzaklatni s meghajtani a rejtező vadakat. Ezekkel száz meg száz vadászku-tya szaglált, futkosott s üzé a felrezzent állatokat. A király fényes kísérettel lovagolt az erdőben, kísérettel, milyen más országokban egy egész megindult hadsereget képezne. A hatalmas persa királyok ezt csak csekély vadászkiséretnek nevezék. Xerxes egy büszke arab ménen ült; a nemes vérű állat nyugtalankodva rágesálá a tajtékos aranyzabolát. Bibor nyeregtakaróján kék zaphir rosettjei csillagzottak, s a tiszta vertarany kengyel villogott a smaragd zöldjétől, míg az ezüstlemezzel borított kantáron az amethyst violái nyiladoztak. Öltözete könnyű házias vala, turbánszerű fövege fejér bársonnyal volt átkötve s a tollat, melly a fölött ingadozott, koronalaku gyémántesat foglalá fövegéhez. Vállán egy kéziv és tegez hevert, drágakövekkel kirakva, mindkettő s a nyilvesszők is mindnyájan aranyzott végekkel valának cifrázva. Két gyönyörű ifju, gazdagon öltözve, nyilakat, dárdákat és lándzsákat vivének nyomába. A király vadászkisérete, melly a multságban részt venni jogosított, Persia legfőbb embereiből álla. Hozzá közel lovagolt Artabán, inkább felséges rokona iránti hódolatból, mintsem szenvedélyes kedvtelésből szánva el magát a fáradságra. Ott

volt Mardonius, láthatólag komor arczczal a tegnapi csatavesztés miatt, — a szép Gergis, Megabyzus, Ariabignes a király testvére, de csupán élvezéért futó férfi, Smerdomenes s a széles birodalom legbüszkébb legjelesb lovagja Masi-tius. Ezekből több száz lépésnyi távolban mintegy tizezer fegyveres ember állongott, csupa szokásból s a vadászat fényét növelni, nem pedig abban bármi módon résztvenni.

A vadászoknak külön pontok mutattattak ki egy szép tisztáson s aztán kiki saját állomására térve várta a nap szerencsáját. Nem sok időre hangozni kezdett a számtalan hajtók esörtetése, s az óriásnagyságu ebek csaholása, különböző hangmodorban, a mint egy vagy más vadat vettek üzőbe. Aztán egyes vadállatok bukkantak ki a sűrű cserjésből s utánuk nyilak és dárdák repültek. Idővel sűrűbben nyomultak a kergetett vadak, s végre itt-ott tömött seregben rohantak, gyakran a lovagok paripája alá menekülve, úgy hogy a tüzes állatok ágaskodtak és kapáltak az ijedség miatt. Már néhány vad vérében feküdt, erősz kezek által átdöfve. Most azon hely felé, hol a király állott egy nagy vadkan közelge. Xerxes kilövé feléje nyilát, de az a vad fölött röppülvén el, ez sebesen tova iramlott. A király egy dárdát kapott el fegyverszolgája kezéből, s gyorsan az elhaladt vad után bocsátá. Ugyan e perczen mások is lövöldözve a vadkanra, ez végre átszegezve összerogyott. Az ott álló rabszolgák gyorsan az elejtett állathoz futottak, mellette meglelék a király által sikeretlenül elhajtott dárdát s egy közölök villámsebességgel üté azt a hörgő állat szívébe.

Midőn a hajtás véget ért, s a leölt vadállatok fölszámláltattak, a leejtett vadkan mellett álló rabszolga mintegy magas dicsérettel voná ki a dárdát az állat oldalából, s magasan kiáltá: a nagy király fegyvere a vadállat szívében ment keresztül! Xerxes, ki a csalárdságot nem veheté észre, diadaltól ragyogó szemekkel vetett egy tele erszényt az udvari szolgának. Ha a hízegő megcsalást sejdithet: kétségkívül elég szellemereje volt volna az alacsony kedveskedést nyomban szigoruan megbüntetni.

A király azonban mit sem gyanított, sőt feltüzelve az első vélt szerencse által, magához inté főudvarmesterét, s néhány szót monda neki.

— Főurak, kiálta az udvarmester, miután a király mellől távozott, — a legnagyobb király akarata az, hogy miután az első hajtás megtörtént, most minden segítség nélkül üldözzük a felriadt vadakat, — kinekinek merre tesszik. A háromszoros kúrthang leend jel a visszatérésre.

Mig e beszéd hangzott, addig a vadásztársasághoz távolról egy lovon ülő alak közeledett. A fölállított fegyveres kíséret mindenütt tiszteletteljes készséggel nyitott utat a lovagnak. Egy nő volt az, olly korban, midőn az első fiatal évek gyöngéd virágai helyébe az érettebb időszak kellemei díszítik az

arczot. A palászt... Fejét kö... kén eme... vagnő k... a déli na

A zeledett követelt... szinte pa

mentse l... jelséged

válaszol... varomna

Ig kanyub... ságban

Ar ságosan

A donius p... láttatott... felé ford

puszta r... miről se

rögök e... maradni

égett a

gadni a

mét má

arcot. A nő hosszú, biborral szegett selyem öltönyt, s ezen felül egy rövidebb palástszerű ruhát viselt, mellynek finom szövete ezütesillagokkal volt behintve. Fejét könnyü görögös füveg boritá. Kisdéd, de azért erőteljes paripája büszkén emelé gyönyörű terhét, s a gyöngyökkel kirakott aranyos kantár, s a lovagnő kezében fekvő csillogó dárda vakító sugárjátékot vertek a néző szemébe a déli nap ragyogó fényénél.

A királyi kinézésű hölgy fölismerve tüstént a királyt, hozzá annyira közeledett, mennyire ezt a bevett s szükségkép megtartani szokott udvariasság követelte. Aztán Xerxes előtt nyergében olly mélyen meghajolva, hogy feje szinte paripája nyakát érinté, hódolatteljesen szóla:

— Leghatalmasabb király! minden előrejelentés nélküli érkezésemet mentse ki a legforróbb vágy, mellynél fogva azon magas szerencsében, hogy jelséged oldala mellett lehessek, részesülni e nap legfőbb élvezetének tartám.

— Halicarnassz királynéja, ki épen olly böcs, mint bátor és vitéz — válaszolá Xerxes királyi nyájassággal, — mindenkor legdrágább gyémántja udvaromnak.

Igy szólva, miután mint hatalmas uralkodó eleget mondott, paripáját sarkantyuba kapva, a vadak után száguldott. Környezete kisebb nagyobb távolságban utána vágatott.

Artemizia pedig miután a már ismert főemberek közül némelyeket barátságosan üdvözelt, Mardonius felé léptete s halk susogó hangon így szóla hozzá:

— Maradj társaidtól egy kissé hátra, néhány szót akarok veled váltani.

A vadászszereg többi tagjai a király nyomában eltűntek az erdőbe. Mardonius pedig és Artemizia csak lassan lépegettek azok után. Midőn már senki sem láttatott körükben, ki a beszéd tanuja lehetett volna: a királynő Mardonius felé fordult.

— Arczod komoly, szinte haragosnak látszik, szóla Artemizia több mint puszta részvétellel. Ez nincs ok nélkül. Mi történt? Mért én most érkezve semmiről sem értesültem.

— Tehát úgy nem tudhatod, válaszolt Mardonius tompán, hogy a görögök elleni hadjárat most már nemcsak elhalasztatott, hanem örökre el fog maradni.

— Hogyan? kiálta élénken a bátor nő, hisz a király eddig szüntelen égett a boszuállástól. Mi változtatta meg akaratát?

— Rokona, Artabán s az öreg Artachaeas, kikre legtöbbet szokott hallgatni a felség, hathatós szavakkal lebeszéltek őt szándokáról.

— Haha! szóla a királynő gunyos kacsagással, — a király! ő holnap ismét mást fog akarni, — erre esküszöm.

— A dolog nem olly könnyü, a hadjáratról lemondás tegnap nyilvános

tanácskozás utján döntetett el. Jól tudod, hogy bármily nagy is az emberi büszkeség, dicsvágy, édesebbek a nyugalom gyönyerei, — s ennek szónokai rendszeren nem roszul számitanak.

— Hah! kiálta az ingerült nő szikrázó szemekkel, — ez nem történhetik meg. Én halálos boszút esküdtem a görögöknek, s különösen Athénnek. Mig élek, ők nem fognak nyugodni haragomtól. Huszezer fegyverest gyűjték már össze a nagy király parancsa alá, mind a leggyakorlottabb zsoldosokat Thracia- és Phrygiából. Öt nagy gálya áll felszerelve minden kellékkal a hadjáratra, — és most ennyi áldozat és fáradság mellett dugába dőljön-e művem? Nem, nem! Dőljön Athén!

— Ez alkalommal nincs mit tenni, szóla Mardonius csüggedten. Mi csak akkor adhatunk tanácsot a királynak, ha arra felszólítanak. Idővel — talán.

— Most, most, válaszolt élénk nyugtalansággal Artemizia, — ma vagy holnap. Éltemet, — akárki életét e tervért. Légy segédem s minden sikerülni fog, veszszenek, kik utamban állanak.

— Mindenben melletted leszek, szóla Mardonius kissé élénkülve a bátor nő erőteljes szavaira. Ámde most siessünk a többiek után. Elmaradásunk könnyen felülő lehetne. — Isten veled!

— Megállj, Artabán Artachaeas itt vannak-e a vadászaton? Nem vettem őket észre.

— Itt vanak, monda Mardonius, a király közelében — s azzal megereztve lova kantárszárát az erdőbe eltűnt.

Artemizia még mindlg csendesen lépdelt tovább tovább, redőkke vont homlokán a lélek gondjai tükröződvn. Aztán egyszerre, mint valamely mérész eszmétől lelkesítve, arca kiderült s dárdájával könnyedén egyet suhintva, paripáján szélesebséggel vágatott tova a szép amazon.

Benn az erdőben ezalatt vad gyönyörrel folyt a vadászat. A király fölhevülve az első vélt szerencsétől, mindenütt legelől járt lován, Artaban és Artachaeas pedig nyomában, nem akarva uralkodójukat a történhető veszélyben egyedül hagyni. Má jól elhaladtak az erdőben s több vad ejtetett el egyik vagy másik fegyvere által: de mind a félnkebb fajból; — hiányzott valamely czi-meres vad, mely a vadászatok koronája szokott lenni s mely megadja az egésznek a heroicus kéjt. Most azonban, midőn a király tovább léptetett, a cserjes bokrok közt nagyobbserü vad tűnt föl. Egy kitünő him-oroszlány volt ez, kedvére heverve az árnyas rejtekben. Előtte a megölt zsákmány véres darabjai heverték s piros nyelve égő lángdarabként nyulongott ki szájából. Arany sörénye tömött csomókban folyt le kétfelől nyakára s az izmos tagok pihenő

helyzetben is rettentve mutaták föl a borzasztó erőt, mely uralkodik minden állatok fölött.

— Fölség, szóla Artabán, a mint megpillanták az erdők királyát, ne vonuljunk-e hátra?

— S gondolod, kérdé Xerxes vakhitü kevélységgel, hogy e vad nem remeg azon hatalomtól, mely most előtte áll?!

— Nagy király, felele Artabán, hiszem, hogy ormuzd és az amschas-pandok minden időben védnek, mint hozzájok hasonlót, azt is tudom, hogy ha veszély fenytene: csak akkor volna okod őrizkedni, ha mi mindnyájan darabokra szaggattatunk. De gondold meg, hogy életed milliómok élete.

A király, ki különben is sajátának tartotta a nap dicsőségét, még inkább fölingerült ez óvó szavakra.

— Szégyeld magadat, Artabán! szóla büszke szemrehányással. Te itt is olly őrizkedő vagy, mint az országos ügyekben. E vadat birnom kell!

— Ekkor a munka és veszély mienk, s a dics felségedé. Én kénytelen vagyok királyom és a veszély közt állani.

— Semmikép sem, viszonzá a király élénken. Fáradtság nélkül nincs dicsőség. Parancsolom, hogy senki se hajtson fegyvert a vadra, mig én meg nem engedem.

Mig e szóváltás tartott, addig a jóllakott oroszlány nyugódtan fekvék vaczkában, csupán gyémántragyogásu szemeit forgatá a hivatlan látogatók felé. Aztán látva, hogy azok nem távoznak, csendesén fölkelt fektéből s egy komor, megvető tekintetet vetve a vadászokra, oldalra fordult s távozni akart.

A nemes vérü paripa megpillantva a mozgó fenevadat, horkolni, ágaskodni kezdett, mialatt száján fejr tájték forrott.

— Rajta tehát! kiálta a király, s fölegyenesedve nyergében, megcsóválta a ragyogó dárdát, s a hatalmas vad felé hajítá.

A fegyver süvöltve repült az oroszlány felé: de a nyugtalankodó paripa miatt kissé elhibázva a vad sűrű sörényén keresztül hajtva, hegyével a földbe furódott.

Ugyan e perczen Artabán gyorsan kapva le válláról egy gyöngyökkel kirakott vadász kürtöt, háromszor belé fujt, s a kürt harsogása szerte hangzott a rengetegben.

Az oroszlány azonban mégérzé a veszélytelen illetést, — hirtelen megállapodott s iszonyu ordítás után, mely szakadó mennydörgésként százszoroztatott a bérczes erdőségben, hirtelen hasra feküdt. Két izmos lábát előre nyujtá, sörényének tömött sátora felborzadt, s szemei égő tűszikrákat löveltek. Illy helyzetben kinyujtott lábain halkan előbb-előbb csuszott, szemlélgetve az irányt, melyben támadójára rohanhasson. Véres száját félig felnyitva, előtün-

teté éles fogainak márványsorát, s bojtos farkát majd az légben csóválá, majd a kemény földet ostorozá azzal. Az állatok királya állott szemközt az emberek leghatalmasb fejedelmével.

Ez alatt a vadászat részesei meghallva a harsogó kúrthangot és ordítást sietve lovagoltak a tusa színhelyére.

Xerxes látva a böszült vadállat támadó szándokát, gyorsan kapá másik dárdáját s sebesen megcsóválva ismét a vadra löké. A hajtó-fegyver most nem ment hasztalan. Érezhegye az oroszlány szívébe furódott.

Az iszonyu vad megrázkódott a dárda ütésére, aztán elkezdett a bösz fájdalom és düh hangján még retentesebben ordítani, hogy a hegyek rengetek a szörnyü hang korbácsa alatt. Végre a sebhedt vad gyorsan fölállott, szemeit végig forgatá számos ellenségein s látva maga előtt a bizonyos halált, mennyire tudott, sebesen tovatúnt a bokrok közt.

— Hol fegyverhordozóm? ordított a király a legvadabb kéjlángra gyulva a nagyszerü zsákmány fölött. Utána! s e szavakkal elkapva az apród által nyujtott dárdákat, sietve vágatott a sebhedt vad után, merre őt fájdalomüvöltés s a bőven csorgó vérnyom vezették.

Vadásztársai és kísérete nyomban követé a pillanat által elragadtatott fejedelmet.

Az üzés sokáig tartott, még sem lehete az oroszlányt beérni, noha a fűvön végig nyuló véres vonal azt látszék bizonyítani, miszerint a vadnak csupán vérveszteség miatt el is kell vesznie. Most egy sziklás hegyrész álla a vadászok előtt. A földterület természet által szétszórt éles kődarabok miatt csak nehezen volt járható. A meredek sziklafal azonban csak igen gyéren volt benöve bokrokkal és törpe facsemetékkal.

— Ott, ott van az oroszlány, szóla egy a király kíséretéből, a sziklás hegyoldalra mutatva. S a kiálló gránitszirtekre tekintve feltúnt a királyi vad, a mint az egy meredek és keskeny szirtpárkány tetején ülve, nyelvvel ütött sebét nyalogatá, mellyből még mindig hosszan nyult ki a fényes dárdanyél.

A hegyrész, hova a vadállat menekült, meredek sziklafalak s kopár élekből volt összehalmozva, ugy hogy a sebesült állathoz lehetetlen vala embernek közelitnie.

— Rajta! mond a király, ejtsétek le egészen a vadat. Ma asztalomnál fog étkezni, ki azt hatalmába keritendi.

E szavakra többen dárdákat hajigálnak a vad felé: de a hely magassága nem engedé azokat odajutni. Többen leszálva a lovakról az éles kőhalmazokon keresztül mászva közelitének a bérczfalhoz, hogy kevesebb távolból megölhessék a vadállatot, a távolabb állók pedig nyilakkal kísérték az erejefogyott áldozatot elérni.

Minden ottlevő szeme az oroszlány felé volt irányozva. Azok közt, kik a hegyfalhoz küzelebb hatoltak, ott volt az öregebb Artachäas is, mintegy ifjui tüzzel ohajtva királya előtt kedves dolgot vinni véghez. Artemizia, Mardonius és több mások hátramaradtak, s még mindig lövöldözték nyilaikat. Artachäas azalatt egy szirttömegre kapaszkodott föl, melly nem nagy távolságra esék az oroszlánytól, s kihajtá a vadra dárdáját. Ugyan e perczen a királyné is nyilat fektetett tegzére s ő is czélozott, — de Artachäas fejére.

— Meg van, megvan! kiálta az egész sereg örvendezve, midőn az ősz bajnok kopjája derekát éré a vadnak, s ez átszegezve, vonaglások közt a szikláról lehenteredett: — ánde épen azon pillanatban az amazon nyila is nyakszirtzen találva Artachäast, az ősz férfi a szirtlapon összerogyott.

A király látta: mint hullott le az oroszlány a vadászok lábaihoz, de azt is, hogy Artachäas nyillal átüve összerogyott.

— Ki volt e vakmerő! ordított a király nemes haragra gyulva, — ki merészelte jelenlétemben ezt tenni?! — Ormuzdra esküszöm, nem fogja a keresztet elkerülni.

Az egész kíséret hallgatott, mert valóban senki sem tudhatá: kinek nyilvesszeje találta Artachäast, annyira mindenki figyelme az oroszlányra volt elfoglalva.

— Felség, kezdé Artabán, — a tény bizonyosan véletlenségből történt. Másként el kellene szörnyednem ennyi gonoszság fölött.

Ez 'alatt néhányan a szerencsétlen áldozatot fölemelve karjaikon tova akarák vinni, hogy vele más uton a városba menjenek.

— Vigyetek királyomhoz, szóla töredezett hangon, az életében csak uralkodójához hűséget tanult haldokló, — vigyetek az ő színe elé. Ő mellette akarok meghalni.

A király helybenhagyást intett, s a vívők teljesíték a parancsot.

— Fölség, szóla elhaló hangon Artachäas, téged ármány és cselszövény környez, — én látom, — azért kell meghalnom. Vigyázz magadra, — őrizkedjél! — Ezt mondva, lassu nyögéssel kilehelé életét.

— Inkább akartam volna, szóla Xerxes mélyen megilletődve, éltem végéig minden vadászati gyönyörtől megfosztatni, mintsem e miatt Artachäast halottnak látni.

A király megfordítá paripáját s komoly arczezal megindult; kísérete követé. Az egész uton egy szót sem váltott, annyira megszállta lelkét a fájdalom.

Néhány testőr dárdákon emelé Artachäas hulláját, az első tanyáig.

Halicarnassz királynője azonban nem vesztegelt. Az egyik gát, melly merész czélja kivitelének utában álla, már el volt háritva. Bátor lelke tovább foná tervszálait. A szép és szellemdús hölgynek, kit önmaga a király is ki-

tünőleg tiszteletben tartott, nem volt nehéz, a maga részére megnyerni a mágusok egy részét, kik a király körében valának. Ezekkel egyesülve, megindult a titkos cselszövény láthatlan gépe, hogy felforgassa a király és tanácsa határozatát.

Éj volt. A hölgy énekdaraljai, mellyek a királyt minden este andalító hangokkal szokták álomba ringatni, már elnémultak. A palotában mindenki aludt, csak egy-két testőr virasztott a nagy uralkodó álma fölött. Xerxes csendesen pihent aranynyoszolyájában, azon ágyban, mellynek fejénél 5000 s lábainál 3000 talentum volt mindenkor ládába elzárva. Éjjél elmúlt, — a király alvása nem volt tartós. Ugy tetszék, mintha tompa zugás hatna füleibe, minő néha az erős földrengést szokta megelőzni, nem tudva: honnan, minő tájról jő? E chaotikus zugást szellőhez hasonló susogás követé. A király figyelni kezdett: A susogás folyton folyt, de később olly gyöngéden, olly andalítólag, mintha remegő faleveleket zörgetne a tavasz szellője. A király még semmit sem láthata, csak a hang olvadt át mindig kedvesebb zengzetüvé. Aztán egy halk mennydörgés következett, mint valami távoli vihar hangja s a bensőbb termekből halvány sápadt világ látszott kiömleni. Futó alakok árnyak mozogtak a falakon, csak alig válva ki a holdvilágszerű remegő fényfolyamból. A király meglepetése még nagyobb lön, midőn egyszerre a mozgó árnyak egygyé olvadtak, s egy sötét alak vala tisztán kivehető, a mint ágyától nem messze megállapodék. A tünemény hosszu királyi öltönyt, de fején hadsisakot viselt. Termete legalább egy fejjel nagyobb az élő emberekénél. Arcza halvány és sötét, csak alig lehet az jellemző vonásokat találni; — szemei fény és élénkség nélkül tompa fájdalommal meredtek a nézőre. A tulvilági jelenet közelitni látszék, nem lépve, csak mintegy suhanva, mint könnyű hajó vagy ködgomoly, — arcza folytonosan a király felé volt fordulva.

— Ki vagy te? kiálta végre a látvány által szorongatott fejdelem, — ki vagy? szólj!

— Látod öltönyömön, ha arczomat nem ismerheted is, megszólala a szellem zúgó keserű hangon. Én egykori elődöd Cyrus vagyok.

A hatalmas király, kit milliók imádtak, kiugrott ágyából s arczczal leborult a tünemény előtt.

— Ne imádj engem, ez csak istent illet, embert nem, szóla a szellem áthatóbb hangon. Tedd kötelességedet, — az által fogsz engem tisztelni.

— Miért hagyád el siri nyugalmadat, oh nagy szellem? kiálta a király, miért jövéél hozzám, elhagyva királyi temetőhelyedet.

— Miért? szóla a tünemény szigoruan, — mert elfeledkezél kötelességedről, melly vállaidon fekszik. Parányi utóda nagy elődöknek! te porba tiprád a dicsőséget, mellyet mi számadra szereztünk. E dicső birodalom fénye meg-

homályosult, — a trón le van alázva s az istenéhez hasonló hatalmat sugárzó cizidaris *) gyermekjátékká vagy asszoy ékességé fajult homlokodon. Egy maroknyi népcsoport, mely dicső atyádnak, Dáriusnak sikerrel szegült ellene, békében él töled a nyugoti partokon. Te megengeded, hogy a félvilág remegve meghajoljon, egy kis tartománynak még kisebb szöglete előtt. Ámde, ime megmondom, s az bizonynyal be fog teljesedni, hogy ha nem sietsz a kellő büntetéssel, az örök hatalom fénye nem fog rád sugárzani. A nap csak gyalázatot látandja, a föld népei nem fognak előtted meghajolni, — idő előtt kigunyolják nevedet, s előbb megéred hatalmad teljes elenyészését, mintsem őseid sirjába tételnél. Rólad nem fog halálod után is senki hódolattal emlékezni. Kicsiny és megvetett leendsz, mert elpazarlád a fény és hatalom rád öröklött kincseit. Neved le lesz törölve azon helyekről, hova eddig a hizelgés föliratá. De boldog légy, ha sietensz kötelességedet teljesíteni, mellyet töled e dicső nép öröklött hire követel. Légy bátor és állhatatos. — Dicsőség veled!

E szavakra ismét halk dördület reszketett a légben, s az éji jelenés hirtelen eltűnt. Minden csendes és sötét lőn, mintha mi sem történt volna.

A király még folytonosan azon hely felé mereszté szemeit, hol a tünémeny állott. Tagjain hideg veríték ütött ki. Csak lassan tért magához a bámulat, félelem és a rendítő intés megrázó hatása után.

Midőn egészen magához tért, hangos szóval kiáltá testőreit.

— Nem vettél valami neszt észre itt a benső termekben? kérdé a király a megjelenőtől.

— Semmit, fölség, felelt a testőr.

A király darabig gondolkozott. Önmaga előtt is kétséges volt: ne álmoknak tartsa-e az egészset?

— Járj körül itt a termeken; tekints meg mindent gondosan, nem talál-sz-e valami nyomára, valami jelére némi éji látogatónak.

— Nagy király, szólt az őr, mi olly szigorun örködünk, hogy a jó vagy rossz szellemeken kívül palotádban senki sem jöhet be.

A király megrázkodott a szellem említésére.

— Menj csak, menj, monda szokatlan jósággal, tekints meg mindent, s aztán megkettőztetve az őrséget, egy rész ide, a legközelebbi osztályba álljon vigyázatra.

A rabszolga összejára mécsvilággal a legközelebbi termeket. Nem sokára remegve, halványan tért vissza kényura elé.

— Mi történt? kérdé nyugtalanul a király.

*) A persa királyi korona.

— Uram, szóla a rabszolga térdre omolva, én nem akarok vétkezni, — nem mondhatom ki a vakmerő tettet.

— Szólj mi történt, riadt rá a király, inkább a félelem, mint harag miatt.

— Nagy király, kedvezz életemnek, könyörge az őr. Ez valamely büvös gonosz kéz működése.

— Kegyelmem van fejedén, szóla a király, méltósággal. Halljam: mit láttál.

— Felség, kezdé ismét amaz szaggatva, azon felirat ott a nagy trónteremben, azon felirat, melly királyi nagyságot és hatalmat hirdetett, le van egészen törölve, nem látható a falon többé.

Mintha hegyes nyillal érintették volna Xerxes szívét. Hiuság és büszkesége mélyen sértve voltak. Hirtelen nem jött szó ajkaira; pedig méltósága kívánta, hogy elrejtse a szolga előtt megilletődését.

— Csupán ez? szóla végre a király. Mit sem tesz. Én parancsoltam letöröltetni. Nincs egyéb figyelemre méltó?

— Nincs, fölség, mondá a testőr, megvigasztalódva.

A király ismét elutasítá magától rabszolgáját, s ujjal lefeküdt drága nyoszolyájába: de álom nem jöve szemekre. Bámulat, félelem, sértett dicsvágy elüzek tőle a kívánt nyugalmat.

Reggel alig jött el ideje a király előtti kihallgatásoknak, Xerxes tüstén hivatá Artabánt, s elbeszélve előtte a nevezetes történetet, így folytatá:

— Most tehát a te hivatásod, mint ki legközelebb állasz a trónhoz, hogy királyodnak és rokonodnak egy fontos szolgálatot tégy. Nem akarom, hogy kívülled más is tudja az éji eseményt. Jőjj el tehát este titkon hálósobámba s feküdjél le azon ágyba, melly az én használatomra van rendelve. Lássuk meg fog-e ismét jelenni a tulvilági szellem s mit mondand neked, ki nem vagy király, de azért annak szokott helyén töltöd az éjet.

Artabán figyelemmel s vakhitü bámulattal hallgatá a királyt.

— Uram és rokonom! szóla aztán, midőn Xerxes végzé beszédét, bossáss meg, ha ismét kénytelen vagyok kifogást tenni akaratom ellen. A miket elmondál, csodálatosak és fontosak egyszersmind: de épen azért nem helyeselhetem elmondott tervedet. Noha vérrokonod, mégis méltatlan vagyok arra, hogy helyedet bárhol és bármi kevés időre elfoglaljam; s ha azon szellem olly komolyan intett a háborura: bizonyosan meg fog boszonzkodni e játékért.

De a király most sem engedett éltesb rokonának. A teendő kísérlet elhatározott.

Este midőn már mindenki pihenésre tért, eljött Artabán a király benső termeibe s magára öltve az uralkodó ruháit, lefeküdt a királyi ágyba, mellyben

most, édes nyugalom helyett, gond rettegés és aggodalom várja a pihenni akaratát. Az éj beállott. Mindenfelől sötétség és hallgatás uralkodék.

Éjfél tájban ugyanazon hangok kezdtek megújulni, mellyek a legközelebbi éjen, s fölváltva enyésző zugás és dörgés után halkan terjedő szelid fényfolyam árjában föltűnt a szellem, épen olly alakkal, miként előbb, csak hogy jelenleg homályos vonásai több fölgerjedést tanusítottak.

— Rosz tanácsadója gyöngé uralkodódnak, szólt Artabánhoz a nagy szellem, neked volna kötelességedben ösztönözni királyi rokonodat a boszuló hadjáratra. Ámde te nem hogy ezt tennéd, sőt inkább szűkkeblű tanácsoddal lerontod királyod föllángolását. Azonban te lásd, ha e tanácsodért magad is képményen lakolni fogsz. Mert ime kimondom, hogy ha tovább is beszéddel és tettel hátráltatod a boszuállást: nem leend soha csendes álmod, vagyonaid elpusztulnak, családod kivész, s tenmagad nyomorultan fogsz elhalni. Gondold meg ezt — és térj jobb utra!

E szavak után a szellem hirtelen elenyészett, semmi nyomot sem hagyva maga után, mint a lélekben kelt rettegést és borzalmat.

A király, mihelyt meghallá a szellem ismételi megjelenését s rendítő fenyegetéseit, másnap tüstént egybehivatá birodalma főembereit.

Ragyogó királyi öltözetében, fején a fényes tiarával ott üle most a bibortronon. De feje fölött a falon nem volt látható többé az őt dicsőítő felirat. — Nem messze tőle Artabán és Artemizia ültek kisebb székeken; — a többi országnagyok távolabb állának.

— Még csak néhány nappal ezelőtt, így kezdé Xerxes beszédét, helyeseknek látszó tanácsok által indítatva lemondtam a görögök elleni jogszerű boszuállásról. Most azonban minden körülményeket újra megfontolva, lerontom előbbi határozatomat s hadat pusztulást akarok, fogok vinni a hellenek földére. Nem kívánom e tárgyban tanácsokat hallani, mert akaratom ki van mondva, és ti nem akarhattok mást. Megvárom tehát töletek, hogy mindenki sietni fog, erejét, vagyonát, sőt ha kell, életét is feláldozni urának. Én pedig fogadom és esküszöm a tiszta napvilágra, hogy nem nyugszom addig, míg boszut nem veszek a görögökön. Ime lássátok, folytató, mialatt egyik kezével a fal felé mutatott, a nevémet dicsőítő felirat le van innen törölve s komolyan ígérem, hogy nem is ujitatom ki addig, míg Athén előtttem porba nem hajol, mert csak akkor tartandom magamat vitéz királynak. Akaratomat hallátok; — a szerint intézzétek tetteteket.

Az országnagyok földig hajoltak a királyi akarat előtt.

Csupán Artemizia állott föl, hogy beszéljen.

— Nagy Fölség, szóla az ép olly kecses, mint bátor nő, mi jobbagyaid és rabszolgaid csak örvendhetünk hősiesség határozatodnak, mert alkalmunk leend

ujlag tántorithatlan hűségünket bebizonyítani, s koronád gyöngyei közé hatalmadnak újabb ékkövét tűzhetni. A munka mienk lesz, tied a dicsőség napja. A görögök vakmerősége meg lesz boszulva s Athén el fog pusztittatni. Parancsolj indulást s a nap nem fogja elvégezni évi futását, midőn már fejedelmi szemid Athén füstölgő romjaiban gyönyörködhetnek.

A király látható kéjjel hallgatá a szép nő ajkairól a biztató jósigéket. Nyájas fejtéssel válaszolt rá, s azután elbocsátá főembereit. . . .

És az óriási hadjárat elkezdődött. Miként viharos felhő, melly rohan ó pályáján szüntelen nő, tömegesedik s fenyegetőbb alakot ölt, indult meg és vonult tovább-tovább a roppant tarka sereg, mellyet több száz tartomány öntött együvé hullámozó kavargó áradattá s egymástól különböző, idegen népei szüntelen uj-uj tömegeket nyeltek magukba.

Illy roppant sereg nem indult meg sem azelőtt, sem azon idő óta sóha!

Közel három millióra ment a harcosok száma *). Négy ezer hajó szelé a tengert Graecia partjai felé s fölszámítva minden kíséretet, melly a táborral vonult, több mint öt millióra lehele tenni a hadjárat egyéneit.

Ennyi ember nem hódításra, de lakosul is igen sok volt volna a kised Hellasznak.

Az iszonyu sereg nem talált maga előtt gátat, akadályt. A bércek lesimultak, a völgyek beteltek előtte. A szárazon átvezették a tengert s a tengert a hol kelle szárazzá változtaták. Miattok kiapadtak a források s Graecia alig tudá ivóvizzel ellátni a sáskasereget.

Azt lehele mondani, hogy ha a föld megnyílnék, nem volna képes elnyelni a tengersokaságot, és ha az égbolt leszakadna: elégtelen volna azt beborítani.

A hatalmas sereg föltartóztatlanul haladt előbb-előbb, meghódítva magához csatolva, vagy eltiporva minden népet, melly utjába esett. — A thermopylaei hősök, Leonidas véráldozata a hir örök köszoruját megszerzé ugyan: de elégtelen volt a vést Görögországtól elhárítani.

Hellasznak már egy része meg volt hódítva, a persa sereg Attica földére lépett be. Az athéneiek a delphii jósigékre támaszkodva s Themistocles lángjelke által vezetve, védelem nélkül hagyák városukat s a tengeren lebegő hajóikon kerestek üdvöt, győzelmet. Azonban a népesség egy része hátramaradt a városban, megvédendő azt, ha lehet Xerxes milliói ellen. A harcz rövid volt, A persa hangyasokaság megmászta a város és Akropolis falait. A nép legyilkoltaték. A város kiraboltatott, fölgyujtatott. Házai, templomai, mulatóhelyei földig rontattak.

*) Ez a szám ugyan hihetőleg az akkori historicusoknak nagyon is adakozó tulzása. Szerk.

Mialatt Cecrops és Thesaeus büszke városa fölött a lángok pusztítottak: látni lehet az utcákon egy pánczélba öltözött gyönyörű nőt, miként őrlött dühöngeni. Most égő üszköt vetett egy még épen maradt házba, majd a menekülni akarókat — öreget, asszonyt, gyermeket vagy hajadont ütött át dárdájával. Arcza halavány a dühtől, szemei iszonyu gyönyörben égnek, ajkai remegnek a szédítő boszu mámorától.

E nő Artemizia.

Fenyegése s jóslata iszonyuan teljesedett.

Halicarnassz királynéja meg volt boszulva. Athén hamuban s alaktalan köhalmazokban feküdt lábainál.

Bár később a persa sereg Salamis- és Plataeánál hősileg visszaveretett is: de Athén el volt pusztítva.

Xerxes és Artemizia Salamisnál visszaveretve ugyan, de nem megsemmítve tértek vissza Asiába. Mardonius még iszonyu sereggel maradt hátra Graecia félelmére. De legtöbb volt Athén lerontása. Xerxes, mint diadalmas uralkodó vonult be Persepolisba, s kevés idő múlva ujlag a királyi palota falán ragyogtak a betük:

„Xerxes vitéz király, királyok királya, Darius király ivadéka, a világ uraé.“

(Vége köv.)

BÉRCZ ÉS RÓNA.

FLÓRÁTÓL *)

Gondolkoztam, mellyen honol több báj,
Melly meghatóbb: — a bércz vagy rónatáj?
S mindkettő ugy megkapta lelkemet,
Hogy köztük választanom nem lehet.

Szebb-é midőn az égbe vágy a föld,
Felhőbe nyúl a bércztető, a zöld
Magasba törekszik, mint gondolat,
S ajándokul nyújt friss virágokat?

Vagy szebb: midőn az ég a földre vágy,
Magával hozva esti csillagát
S leszállva a zöld síkra csendesen,
Körül a láthatáron megpihen?

*) Szerencséseknek tartjuk magunkat a szép lelkű ifju költőnőt lapjainkban üdvözelhetni, mint kedves tüneményt költészetünk ujra csillagosodó egén.

ZUG A SZÉL....

SÜKEI KÁROLYTÓL.

Zug a szél, vonúl a felhő;
Dél- s keletre mennek el:
Vagy az egyik, vagy a másik —
Ó, miért nem visznek el!

Oda, hol, mint a merengés,
Olly szelid, olly lágy a lég;
S mint a gyermek mosolygása,
Olly derült, olly nyílt az ég.

A hol nincs az érzelemnek
Szóbeszéde, csak dala;
S kőjregényes titkokat rejt
Minden röpke gondola.

Hol a nők és a leányok,
— Merre pillantásod száll —
Aphrodite és madonna,
Szerelem és ideál.

Oda, hol csak az a bűnös,
A kinek szerelme nincs;
És a szív szabad, habár a
Lelken, elmén van bilincs.

Zug a szél, vonul a felhő;
Dél- s keletre mennek el:
Vagy az egyik, vagy a másik —
Ó, miért nem visznek el!

Oda, hol a nap szemének
Ollyan hó pillantata,
Hogy a kertnek, a mezőnek,
Soha sincsen illata.

Hol a harmatos virág egy
Csillogó méregpohár;
S a ifüben, smaragd-szemével,
A kigyó a fénybogár.

A habot nem játszi szellő —
Krokodil ingatja meg,
Ha, kit sirva csalt magához,
A zsákmányt rohanja meg.

Hol a lélek nyugodalma
Tompá álom, s a gyönyör
És a földi üdvösség az
A mi legjobban gyötör.

Zug a szél, vonul a felhő;
Dél- s keletre mennek el:
Vagy az egyik, vagy a másik —
Ó, miért nem visznek el!

Hogy még egyszer visszaélje
Visszaélje kebelem
A reményt, és a csalódást,
Álmaidból, szerelem!

EGY VIGYÁZATLAN KAKAS.

(TÖRTÉNETI HUMORESK.)

(KUCSUK) SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

Szelindek (németül Stolzenburg) nem messze van Nagy-Szebentől.

Magyar neve mutatja, hogy valaha harapott, német neve, hogy valaha vára volt.

Még 1529-ben virágjában állott a kis várac, nemzeti Kakas Márton uram vitézlk porkolábja alatt, kire azt Báthori István Zápolya leghűbb vezére és Erdély akkori vajdája bizta.

Kakas Márton uram egyike volt ez időben az erdélyi legtudósabb férfiaknak. Szónokolni úgy tudott, hogy ha akarta, egy hallgatója sem értette; a beszédnek savát, borsát úgy megadta, hogy későbbi időkben mindég őt küldték a portára adószlatónak.

Ez ideig egy várnak sem volt Erdélyben ilyen tudós porkolábja. Alig telepedett meg a várba, már utána hoztak Csikból két hombár könyvet s legelőbb is egy tornyot igazított ki, ráíratva nagy vörös betűkkel: „Lectorium.“

Báthori, mikor Szelindeket elfoglalva őt várnagygyá tette, e szavakkal adta át neki a vár kulcsait:

— Édes fiam, hűséges emberem! — nem akartam ezt a várat valami P i t i P a l k ó r a bizni, mert Szeben még nem a mienk, s ez hozzá a legközelebbi vár, melly támadásuknak ki van téve. De te vitéz ember vagy s a neved is K a k a s, erről pedig azt jegyezték meg, hogy igen vigyázó állat. Vigyázz is hát jó emberem, mert a hogy vigyázasz, úgy veszed hasznát.

Ez ünnepélyes szavakra Kakas Márton uram egy nagy foliantot vett ki a bekecséből s egy hosszú oratió olvasásához fogott, mellyhez Bátor elöb oda az udvarra székeket hozatott, később nyilvánította, hogy megéhezett s legyen szives az érdeemes várnagy a szónoklat utolját délutánra halasztani.

Csakugyan úgy lön. Megteritettek, fölhoradták az ételt. A várnagy fogadott leánya Józa ott ült Báthori mellett.

Egész ebéd alatt izzadt Kakas Márton uram az asztal végén, hova a házi gazda ülni szokott, — s nem egyszer vette elő abrosz alatt az írását, hogy bele tekintsen, nehogy belöle valami kimaradjon. Az ebéd után csakugyan elvégezte nagyszerű oratióját az érdeemes ur s még az nap teljesen beigtattatott.

Az erre következett táncz-mulatságnak, — melly a kastély legépebb termében tartaték, — tagadhatlanul a kis Józa volt legnagyobb disze. Ezzel egyébiránt nem sokat mondunk, mert az urak maguk szerezték a tánczosnét a szomszéd falukból, s magából Szelindekből is. Ezek pedig valának mindannyian szász menyecskék és szüzeccskék, tehát szökek és annak mit „pozsgás“-nak nevezünk ellenkezői, úgy hogy a

kis barna leány úgy állt köztük, mint a piros lepke a közönséges fehér pillangók között.

A kis Józsa éppen egy lassu kettőst végzett el Szalánczy Miklóssal, egy sugár szőke fiuval a fejedelem kísérei közül. Bevonult az egyik ablak szögletébe s szomorú tekintet vetett egy barna székely fiúra, ki nehéz kardját zörgetve közeledett a tánczosok között felé. Bizonyos nehézkesség ömlött el a különben szép termetű székely huszáron. Sarkait rendesen kifelé rakta, mint a sokat lovagló emberek járnak, bajusza ki volt fenne és hajszálai fügyenesek voltak, mintha úgy akarnának szurni, mint gyilkos szemei. Mentéje szilajon hátra volt csapva, s szép görbe orra valósággal a csiki havasok sasaira emlékeztetett.

Erős, naptól barnult kezeit nyújtá a lányka felé, ki mint nyárlevél reszketett s a szokott nyugtatt lepegő hangon szólt:

— Ne busuljsza rósám, meg kérlek én még má ma.

— De hiszen — szólt a lányka — nem azért busulok én, hanem egyébert.

— Hát miért la? mondsza nó, ne vond úgy magad.

— Hát . . . hát szólt rebegeve a leány — Szalánczy megkért ma estve s talán oda is adtak neki . . .

— Nó, mondá a góbé — majd mindjárt megszólítom Sánta Mózsi bátyót meg Benedek Zsigót, megkérnek azok nekem csak úgy mint a rendi.

Meg is indult a góbé egyszerre kéroket keresni. Kereshetett vón nagy urakat is; maga a vajda is szerette a fiút. Hanem oda ment a két félsarkantyus földiéhez s oda tuzskolta őket Kakas Márton uramhoz a vajdától nem messzi. Maga pedig megállott a terem közepén, s akár hogy lökdösék a tánczosok a fülét sem mozgatta.

Nem sokára visszatértek a követek öles pofával s megrántották Estánnak a mentéjét, o d a m o n d v a neki:

— Biz ecsém nem kapsz abból egy falatot sem. Azt mondta, hogy már csak te ne t e d d m a g a d Szalánczy Miklóshoz.

— Ugyanúgyé — ordított a góbé — na ha nem adta nékem, nem is tánczol itt ma senki!

Ezzel lekapta a feje felett függő nagy négyágu csillárt s körül kanyarított vele, úgy, hogy utoljára egy vén czimbalmos tarkójába akadt a horog, ki rögtön a terem közepén feküdt czimbalmostól. A zene elhallgatott; a piros mentés tárogatós cigány már a várkapunál kiabált, hogy bocssássák ki útet, mert lakodalomra hitták s nagy baj van.

Fodor Están pedig ráült a nagy vöröspántlikás diófa-lámpa tetejére mint egy trónusra s lerugta a gyertyákat mind a négy felől, hogy alig maradt egy félfont világosság az egész házban. A szász menyecskék mind fölveték a bundájokat s kiszaladtak; a férfiak nem tudták, hogy nevensenek-e vagy boszankodjanak? Kakas Márton uram pedig éppen — a vizaknai pappal beszélt az üstökös csillagokról, s csak akkor vette észre, mikor a góbé elkezdett a sajátságos tronusról dühösen szónokolni.

— Halljasza Kakas Márton uram! szállok az urnak . . .

A mint Kakas Márton uram e szavakra megfordult, s az Están bolond munkáját meglátta, csak nem kétségbe esett rémültében; körülnézett legelébb is, hogy mit mond erre a vajda ő nagysága? de az szerencsére bement volt az öregek közé.

— Az istenért édes jó öcsém, hát m e g g á r g y u l t á l? — kiáltá a szónoklóhoz Kakas Márton uram.

— Meg kelmed beszél né! kiálta a góbé — álljon ott a hol van, s feleljen, hogy nem tős gyökeres lúfó székely vagyok én primipilus, mint annak a rendi?

— De az ám jó öcsém, de mit tartozik az az én jó munkával készült gyertya-tartóimhoz? . . .

— Mit-e? szolt még jobban neki dühödve a székely, hát ehol a kelmed leánya,
— kérde-sze meg tőle, kit szeret jobban, azt a mézes-mázos száju urfít-e vagy engem — la?

Józa leborult atyja lábaihoz; könyüi mindent megmondtak.

— Már öcsém, ha mindig szerettelek volna; meg aranyos hintóval jöttél volna leányom után, még sem adnám azt egy ilyen gízengúz részeges embernek.

A góbének elevenére találtak e szavak. Egyszerre vörös lett, mint a rák: kezét levette kardjáról, s a legmeghunyászkodóbb állapotban lesütött fővel kezdett beszélni csalalmájának esve mind két kezével, mintha szét akarná tépni:

— De hát egazán adja nekem nagy uram azt a leányzókat *).

Az egész társaság elmosolyodott ezen az ősz egyszerűsége. Nem akarták hinni, hogy abból a dühös emberből illy szelid bárány válhatott. Pedig illyen a székely. Dühében szétrágja a vasat, csillapodtában leveheted róla az inget.

A vajda oda érkezett a várakozó tömeghez; Józa még mindig térdelt; a góbé ott állt, mint egy ecclesia követő, — Szalánczy Miklós az egész dolgot nem valami mulatságosnak találta.

Kakas uram pedig föltette magában, hogy ezuttal valami olyast fog mondani, mi a vajdát és közönséget meglepje.

— Hát tudod mit édes öcsém — szolt komoly méltósággal — most legelőbb is azt a függő lámpást felkötöd a mint volt: a mi letört belőle megcsináltatod, Petykó cigánynak megfizeted a kaka donja árát. Azután itt mindjárt megköveted a nagyságos vajdát garázdálkodásodért, s eljársz egy lassu lengyelt, hogy kezdve legyen a multság. Az a leány e b a z i n g e ugy sem enyim s nem is jóra való, hát nem bánom legyen tied, ha ő is akarja, de két hónapig próbára teszek; mert valami dühös tigrisnek csak nem vethetem oda. Ha hát két hónapig soha egy ajtót be nem vágysz; a sarkadat le nem ereszted s parancsom nélkül kardodra kezedet nem teszed, hát hordjon titeket a manó . . . Azonban „ember tesz fogadást s a magyar megtartja.“

Nem kellett ennél több a székelynek. Neki esett leendő apósának s össze-vissza esőkolta; a vajdát megkérte s a csillár helyett szinte magát kötötte fel, eljárta a lengyelt is hű bele Balázs módjára, arra ugyan senki reá nem ismert volna.

A multság visszanyerte folyamatát. A vajda alunni távozott, még egyszer szívére kötvén a vár védelmét és lehető erősítését Kakas Márton uramnak.

A fiatalok reggelig mulattak, de senki sem volt olly vig, mint a szegény székely.

A vajda más nap eltávozott kísérvél együtt, kik között Szalánczy is volt.

— Frater — szolt hozzá búcsukor Kakas Márton — ne félj ez a góbé nem állja ki a fogadást, a leány tied, — jobb helyt is volna.

*) Ismeretes a székelyek ezen sajátása, hogy a szókat nyujtani a végén kettőzetni szokták, s a kicsinyítőket igen szeretik, így a „sza“ ragot is az igék után.

Kakas Márton uram egyike volt a leggondosabb embereknek, csak hogy gondossága épen az apróságokra terjedt ki, míg a nagyja háttérbe szorult. A jó ur különben is rövid látó volt, s e természete annyira átment az életbe is, hogy meglátta ugyan a vakolás repedtét a falon, de hogy az a fal a toronyé-e vagy a boglya kementezéé? nem tudta volna megmondani.

Ez aprólékos gondosság volt az öregnek egyik jellemvonása, melly még arra is kiterjedt, hogy ha a kastély ostrom alá jönne, minden katonának két font paprika és 100 csibe jusson, hogy meg ne szoruljanak, s ez aprómarhákról rendes létszám kimutatást kívánt minden nap. A kül vár építésével lassan haladt, de a már meglevő bástyákat mind kimeszeltette, s minden szegletre ráíratta, hogy „renovata Anno Domini 1529. arcis praef. Mart. Kakas.“

A másik uralkodó tulajdonsága az öregnek a jószívűség volt. A munkás embereket jobban szerette könyveinél, s ezeket önmagánál.

Magok a falubeli szászok nem járulhattak olyan kérelemmel hozzá, hogy nekik eleget ne tett volna.

Csak akkor nem kellett hozzá menni, ha olvasásba volt merülve, mert akkor nem adott semmit a szidalmon kívül. Rendszeresen tehát az udvaron kérelmeztek hozzá, hova az öreg csüngő hálósipkájával s kék mentéjével ki-ki ment, s megnézte, ha jól viteti-e az építést Fodor Están, a szegény szerelmes székely?

Ez azonban a mikor csak szerét tehette ellopózott a sánchezásoktól, s felment a kis Józához, ki vagy szobájában font, vagy a konyhában rendezte a kiadás és főzetés ügyeit.

A derék székely huszárt különben a világon mindenki szerette az öregén kívül, ki a gazdag vöröl teljességgel nem akart lemondani, s a székely ős együgyü egyenességét, mint afféle tudós ember nem állhatta.

Azért volt is benne annyi ravaszság, hogy arra tört: miként buktathatná meg a góbét fogadásával? Ismerte ennek különösen a szászok iránti ellenszenvét, azért valahányszor ezek mostanság hozzá folyamodtak, mindannyiszor Estánhoz utasította, kiben forrott a méreg, úgy szerette volna őket kiverni. De nem szabad volt mást mondania, mint a mit az öreg ur szájába adott.

Illy nehezen esett a szegény huszárnak fogadás megtartása; de ott volt a kis Józsa, ki mindig biztatta, csendesítette; hogy az ajtókat, ha bevágja is, ne csattanjanak, beszegette posztószéllal s a folyosóra gyékényt terítettet, hogy ne kongjanak léptei.

Egy napon azonban — épen együtt voltak a várparancsnok és Están, midőn egy természetes hajdu a falu tanácsának tisztelgő látogatását jelenté. Kakas Márton uram intett, hogy bejöhetnek.

Be is léptek mindnyájan feketébe öltözve. Elöl a hórihorgas bíró jött. Nyakán asztrakános fekete bekecs, mellynek a vitézkötését előre huzta s bele akasztotta mind a két hüvelykét, mellénye nem ért végig, de őt az nem genérozta, mert a kardkötőt, melly előbb bizonyosan valami potrohos emberé lehetett, a pöre ingére kötötte fel; s a kard fogantyuja csaknem a földet érte, lőcs lábait egy kopott megszín nadrág igyekezte magyarrá fordítani. Társai mind hasonló costumben voltak, csak a hátulsóknál lehetett a fenálló gallérú bundát látni, melly fenmaradt mai időkig.

Leborultak mind s földhöz akarták magokat verni, de Kakas Márton nem engedte.

— Keljetek fel jó emberek! — szólt jámborul a várnagy, miközben háló-sipkáját is ledobta fejéről — mit kívántok? Mivel szolgálhatok.

— Ezer istennylával — dörgé fogai között Están.

E közben a szónok orrát kifujván, így szólott.

— Vitéztlően uralkodó várcomendans, özvegyek istápjá, árvák pártfogója, ügyefogyottak és szerencsétlensorsuak vigasztaló jótevője, nekünk legkegyelmesebb urunk.

Ugy hisszük méltóztatol emlékezni, millyen igen szomorú termés vala az idén. Alig van két ember egész falunkban, kinek télire takarmánya elég volna, pedig még csak november elején vagyunk. Ez a sok ellenség is kifosztott mindenünkből, bizony sokat mondok, ha azt mondom, hogy husz forintot össze lehet szedni az egész községtől. Marháink pajtánk fedelét rágják, mi a török buza csutkáit öröltetjük s esszük drága kenyér gyanánt, még jó volna, ha efféle is elég volna, de van apa, ki gyermekeit a szemétre kénytelen küldeni, hogy összekaparjanak valamit, mint a csibe. Aztán a munkaidő is megszűnt, dolgoznánk akár mennyiért, csak lenne, hogy mit és kinek? de nincsen semmi munka, maholnap leküldhetsz a faluba uram, mert nem fog ott felelni egy házban sem senki, ki lesz halva, vagy elbujdosik minden ember. Illyen nyomoruságnak nézünk mi eléje kegyelmes atyánk és urunk, ha te nem könyörülsz rajtunk. De mi ismertük jó szívedet uram s tudjuk, hogy nem hagyod elveszni a nyomorultat. Ide jöttünk lábaidhoz esedezni, hogy szánd meg mostoha sorsunkat, a sok jámbor asszonyt és ártatlan kisdedek életét, s segíts rajtunk az Isten ő szent felsége parancsolatja szerint.

— Mit papoltok meg má annyit — kiálta a székely, — tudom, hogy csak a sül ki belőle, hogy engedjük el a szénát, nem-e?

Kakas uram egy setét tekintetet vetett a székelyre, aztán a szónokhoz fordult: Mi kéréstek van édes fiaim? szólt bátorító hangon.

— Hát, az egyik kérésünk valósággal az volna, hogy azt a sok szénát ne kelene mégis meghoznunk, mert bizony nem hiszem, hogy az egész faluban a kívátnál több volna. A másik kérésünk pedig az volna, hogy engedtessek meg falunknak bármely csekély bér mellett itt az építésnél dolgoztatni, hogy legalább ne vesszünk el éhen. Így önként, a mint most is feljárnak, nincs semmi láttatja, s míg a többire reá kerül a sor, addig mind elpusztulnak tizenként.

A székely dühében csákója zsinorát cibálta, Kakas Márton uram azonban megveregette a szónok vállát, s következőleg válaszolt:

— A mi első kérelmeteket illeti, hagyján, azt még talán teljesíthetem, de a másodikban jó fiu nincs mód, maga a vajda ő nagysága meginte, hogy idegen népet ne bocsássak a várba.

— Ó! — kiálta a szász — a nagyságos vajda bizonyosan nem minket értett, hanem valamely ellenséges vitéztlő rendet, melly a várnak ártalmat okozhatna. Ne vedd magadra kegyelmes urunk a te falubeli néped halálát, mert bizony mondom az anyák sirása és a kisdedek halálkínódása fel fog váradiig hatni, hogy megkeserítse a falatot kegyes szádban és az álmat szempilláidon. Ime térden állva könyörgünk folytatá dolmányá szélével szeméit vörösre dörgölve — ne engedj minket, munkás embereket elveszni a föld színéről, jobb idők jártával százszorosan megszolgalnók kegyelmeségednek. . . Jertek gyermekek! szólt hátrafordulva a szónok, — s az egyik bundás atyafi hóna alól két vézna gyermeket elő cibálva, — esedeztetek itt a kegyelmes ur előtt, hogy tartsa meg életünket, ne fordítsa el füleit tőlünk.

A két gyermek oda állott a várparanesnok elé. Valósággal bár kit is könyörré indított volna látásuk. Az izomtalan vézna térdecskék összeverődtek, s a rongyoescskák, mik sovány testeiket fedék, csak úgy tengettek rajtuk, mint a kenderföldön karóra akasztott madárijesztő. Csak kisujjal kellett a szónoknak érinteni, s összerogyot mid kettő, átölelve Kakas uram térdeit.

Kakas Márton szemei könyekbe lábadtak, s fölemelé a két vézna gyermeket.

Azonban a székelyen nem e szánakozási jelenségek mutatkoztak. Szemei mint a villám gyultak ki, ajkai reszkettek a fölindulástól; karjának nem tudott többé parancsolni; kihuzta a széles fringiát s neki menve a szónoknak végig huzott egyet a hátán emberül.

— Enyje, kiálta elkerítve a dolgát, hát csak ugyan igaz, hogy ti a várat kézre akarjátok keríteni, kitakarodjatok, még van mit vigyen a lábatok, mert összetörlek egytől egyig mint a mákmagot.

A parasztok nem értek reá a mentségre, mert a góbé szabta őket, alig várhaták, hogy kitakarodjanak. Hiában kiáltott Kakas Márton: megállj te istentelen. Ne bánts! azokat az árvákat! Egy csirkémet sem adnám ilyen vadkanhoz soha. Están csak felkapta a kétporontyot és kilóditotta az ajtón. Még e sem volt elég, hanem utánnok ment, s meg nem szünt őket addig kardlapozni, míg az utolsó is ki szál-lingózott a várkapun. Ekkor aztán parancsolta, hogy huzzák fel a dobogót; kardját hüvelyébe dugta, nagyot fútt, s homlokát megtörölve visszament az öreg urhoz.

Ezt ott találta egy karszékben csaknem ájulástól környezve, annyira meg volt támadva philantropiája.

— Na hiszen öcsém, csak fordulj meg még az ajtóból, kiáltott haragtól égő arcczal — olyan tigrissel egy fedél alatt sem ülök. Hozasd ki lovadat, aztán Isten hírével! . . . Még ma irok Szalánczynak. A ki még az árván sem könyörül, lehetetlen hogy megáldja azt az Isten.

— De édes kedves apókám — szólt a székely esedező arcczal — mikor tudtam, hogy gonoszban járnak, elakarják rabolni a várat.

— Ó te igazán löfejű székely! hogy képzelhetted, hogy ilyen nép merjen reá támadni az én vitéz!ő népemre? . . . Csak kotrodjál, arcczal se fordulj erre többé.

— Elmehetek — szólt sértve a székely — adja Isten, hogy kigyelmed meg ne bánja. Hát áldja meg a Jézus!

Az igazság tudata daczossá tette a székelyt, fölvetette magát a lovára s elvág-
tatott. Hiában esedezett szegény Józsa, hogy hívják vissza.

A helyett a várnagy a falubeliek után küldött, hogy ne haragudjanak s jőjjenek vissza, hozzák el szerszámaikat.

Még az nap munkába állt az egész falu.

* * *

Borongó őszi éj volt. A hold mint egy elfáradt golyó bukdosott le s fel a hamvas felhőkön.

A Szelindektől Bólya felé eső hegyen egy huszár állott; a hideg novemberi szél körülte tekeré lobogó mentéjét s reszketteté forgója tollait. Kardját markába szoritá s lenézett az alatt fekvő várra, melynek kéményeiből mint kiöntött víz ömlött le a lenyomott füst a falura.

E kövé meredt alak Fodor István, a székely huszár volt. Nem tudta, hogy mi

köti még e helyhez? de hiába akarta elhagyni; — valami oda kötötte. Kétszer is felült lovára, hogy tova vágta, még a lova sem akart megindulni.

Egyszerre úgy tetszett neki, mintha a várból szokottnál nagyobb füstoszlop emelkednék föl, de aztán hirtelen elszlott minden . . . szemcsalódás lehetett az egész. Lova horkolt s valami száz lépésnyire egy farkas baktatott tova a falu felé, lábaival görgetve a kavicsot. Rögtön azonban világos lett a táj; egy magas lángoszlop emelkedett föl a várból, jobbra balra hajolva.

Neki sem kellett több; fölugrott paripájára; meg sem szorította a nyeret, hanem vágatott a meredeken lefelé. Kétszer esett át a lova fején; de fölugrott újra s vágatott, mintha szemét vették volna.

Midőn a nyitva levő kapun a várudvarra ért, irtózatos látvány lepte meg. A várbeli katonaság az udvaron volt hátrakötött kezekkel.

Az istállók égtek, csak a főépület állott még épen, mellyben a parancsnok lakott.

A huszár feltalálta magát. Visszakiült a setét kapuba, hogy „utánam legények“ s egy pillanat alatt tiszta lett az udvar.

Oda ment az egyik istállóhoz s kihozott egy lovat. Sietnie kellett, hogy a pór-nép csalódását észre ne vegye. Olyan lármát csapott egyedül, mintha legalább a Kis Aranyos-Szék minden familiája az udvaron volna.

Az után oda ment a Kakas Márton uram ablaka alá; bevágta a két öklével, s azon humorral, melly a székelyt sürgető veszély idején jellemzi, bekiáltott:

— Hé kás! megviradt . . . ha kakas kelmed, hát kukorékoljon, mert mind levágták a katonácskáját.

A feleletet be sem várta, hanem ment a Józsa szobája felé. Ez épen akkor nyitott ki hófehér öltönyben, s a mint a tűz lángját meglátta, összerogyott. István felkapta a feketére, s visszament Kakas Márton elé, ki épen Senecat olvasván az estve, sokáig fenn volt, s mély álmából csak az István lármájára ébredvén fel, kiugrott a tornácra, úgy a mint ágyában volt hófehéren. Schogy sem tudta megfogni, hogy mi történik?

E közben a falusiak észre kezdék venni csalódásukat, nagy lármával álltak el a kaput és dobogót.

— Nő csak fel arra a másik gebére la, aztán gyü elé!

Kakas sem vette tréfára a dolgot, hanem felkapaszkodott a székelytől hozott vezetékre.

— Hát ezekből a többi szegényekből mi lesz? sopánkodék a megkötözött vitézeire tekintve.

— Hát tudja isten — csak menjünk mig lehet — szólt sürgölve István, s az ájult Józát maga elé fektetve.

Azzal hirtelen kirántá széles szablyáját s elkezdé azt maga körül forgatni, hogy egy légy sem közeledhetett volna hozzá föbe ütetlenül. Így vágott neki a kapunak, utánna Kakas Márton uram a megmentett Senecával.

István felütötte vagy két zásznak az állát, de Kakas uramat csakugyan hátba vágták egy csákúnnyal, szerencsére nem érte elég erősen.

A kapun túl szabadabban lélekeltek; a hold is kisütött s közönyösítette az égő vár rémes világát. Még hallották a megkötözött vitézek kiáltását, mind jobban elhalólag.

Kakas Márton uram meg sem szólalt Bólyáig.

— Oda égett a nemes levelem, meg a geneológiám.

— Lehet azt mást csinálni, vizsgálta a székely. Osztég legalább nem tartja kend eztán magát olyan nagyra.

— Mit mond a vajda erre? kérde Kakas újra megszólalva, Mihályfalva fele utján.

— Hát azt, hogy megvan s annyi!

— Derék legény vagy te István még is.

— Azt magam is elhiszem, meglássa csak, hogy a leányzóka is azt mondja, csak keljen fel. Ugy-e már csak hozzám adja kegyelmed?

— Már ha az öledbe volt, legyen tied — szólt kiengesztelődve Kakas Márton uram, de add ide azt a mentét, mert egy ingben vagyok.

— De igaz a — mondá István s átadá a mentét. De tudja apókám mit mondanék? Hátha a székely földnek tartanánk, ott van éds apám, meg jó anyókám; nállok megpihenhetnék; aztán meg talán a lakzit is megülhetnök.

— Bánja ördög — szólt az öreg ur — ha már benne vagyunk; ugysis olyan hadvezér vagyok, kinek nincsen katonája.

Erre már Józsa is fölserkent, s fogadni mernék, még elébb hallotta a discursust, különben nem mosolygott volna olly igen a székely fiura, ki derékon tartotta.

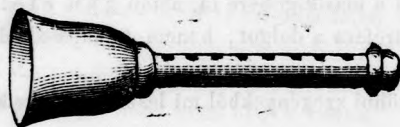
* * *

Kakas Mártonnál elébb ért el a hír Fehérvárra a vajdához.

Midőn pár hó mulva Kakas az udvarhoz hivaték, irulva — pirulva lépett Báthori elé.

— Bizony mester — szólt a vajda — kelmednél vigyázatlanabb kakas nem sok van. De a csapás felülről jön. Minden marad a régi, fogjon helyet kegyelmed.

„TÁROGATÓ SÍP“-RÓL.

Mint a tizenhetedik századbeli tárogató sipot őriztet illy alakban velem a régiség iránti kegyelet.

Alakjára, a mennyire gr. Fáy István közleményéből kivethetém, hasonlít az említett siphoz: a szár egész hosszúsága 8'' 7''', gombja átmérője 10'', felső karikája 11''', alsó karikája 1'' 2''' csapja 11''', a szár közép vastagsága 9'', tárogatója egész hosszúsága 3'' 3''', nyílása átmérője 2'' 8'''. A szár nyolcz lyukkal van ellátva, alól, a felső lyuknak részint átellenében a kilenczedik, felyül a gombon egy, mellybe jön a nyelv.

Körülbelöl husz évvel ez előtt halt el e tárogató síp egyenes örököse, s virtuoz

harsogatója, kis-kun szentmiklósi közbirtokos Selyem István; jelenleg már csak unokája él.

1814—15. Somogyi Antal, volt Jászkun főkapitány beigtatásakor ő fűtta másodmagával, — de kinek neve nem tudatik, állítólagosan dabasi lakos, — váltva e tárogatót.

Kortársai, barátjai, rokonai, szomszédjai sokan hűn emlékeznek maig is a kedves hangokra, mellyek több lakomáikban kedvre deríték s önkénytelen tánczra készíték őket.

Halála előtt kevéssel tőle szerezte meg atyám a már romlott nyelvű sipot; ígérte kijavítását a tulajdonos, mivel azonban hozzá valót — miként magát kifejezé, — itt helyben nem kaphatott, igazitlan maradt. Nád hártya, s réz csapba alkalmazott nádlemezekkel több kísérleteken ment sértetlenül az óta keresztül az ős ereklye... A muzeumi tárogatónak reményilem meg lesz ez egyik főbb kelléke is, s e miatt nem szenved hiányt a fürkésző ész...?

Tudakozódás, kérdezősködés által érintkezésbe tettem magamat az elhunyt kortársaival, fájdalom még eddig eredménytelenül; nincs senki, kit kíváncsisága, tudványa felébresztett volna e kedves zene megtanulására.

Ha ne talán később tudomásomra jönne valami e részben, nem mulasztandom el közleni.

Kis-Kun Szent-Miklós, januar 31-kén 1853.

VIRÁG LAJOS.

NEMZETI SZINHÁZI ÜGYEK.

Gróf FETETITS LEÓTÓL.

IV.

Ősi szokás — s már csak azért se mondjunk le róla, mert ősi — hogy magyar ember nagyon szeret p i u m d e s i d e r i u m o k a t tervezni. Nem árt az. Azért lassankint felépülnek azok, s bárha az egykori táblabíró azt mondta is az építendő lánchidra, hogy minek az már arra a rövid időre, a mig mi élünk? azért a lánchid mégis felépült s a táblabíró még is legbölcsebb ember a világon.

Mi is megmértük azt a távolságot, melly a „kellene“ és „lehet“ szavak között terül.

Megkellene változtatni a színház bejárásait, hogy a gyalogjáró közönség a hintókkal ne jöjjön érintkezésbe, (milyen aristocraticus nézetek! fogják itt amott mondani) a színház különféle emeleteiből mind külön lejárásoknak kellene leszolgálni a szabadba, történhet balesetekre nézve; nem akarunk ugyan aggodalmainkkal pendentül szolgálni az egykori menyasszonynyal történt anecdotához, ki menyegzője napján sirva fakadt azon, hogy majd ha neki fia lesz, s annak kis ködmene lesz, s azt agyon találja ütni a káposztakő, kire marad a kis ködmen? hanem a baleseteket a lehetőség körébe tartozóknak képzelve épen nem találjuk fölöslegesnek az e tekintetbeni gondoskodást, s nem egy városban tapasztaltuk, miket földrengés, vagy tűzveszélyek szoktak meglátogatni, hogy a templomoknak négy főkijárásuk volt.

Kellene egy nagyobb-szerű belső átalakítása a színháznak, mely annak jövedelmeit huszezer forinttal szaporítaná, s ez volna egy negyedik sor páholy készítése, mely könnyen kitelnék, a mostani három sor szertelen magasságát összevonva.

E három nagyobbszerű terv kivételén azonban színházunk anyagi ereje nem fedezheti, s ez üdvös átalakulások mostani pénzalapunk mellett létre nem jöhetnének, ha ennél nagyobbszerű alapja nem volna minden vállalatainknak, melyek ez ügyet érdeklik; ez alap nem z e t ü n k b u z g a l m a, ez alap azon kifogyhatlan részvét, mellyel nemzetünk a lelkéből való lélekhez, nyelvéhez, művészetéhez, irodalmához viseltetik, s mellyet növekedően tanusít, hol mind e háromnak otthonát találja, a nemzeti színház irányában.

Mi az érintett építési terveket elkészíteték ahhoz értő építésszek által, mellyek a kellő rajzokkal együtt már megtekinthetők, az aláírási ívet herczeg Batthyányi Fülöp kezdé meg 500 pengő forinttal.

A mit ez ideig is a színház jövedelme szaporítására tehattünk, rögtön foganatba vevők. Az első emeleti páholyok közepe előtt egy erkélyt emelteték, melly maga 48 karszékkal ellátva a közönségnek kitünő kényelmére, a színháznak pedig díszére és hasznára szolgál, jövedelmeit évenként 6—8 ezer forinttal szaporitva.

A földszinti zártszékek ujabb rendezése által a földszinti közönség egészen háttérbe szorítottván, ez olly visszatetszést idézett elő, hogy földszintre már nem is akart senki jegyet váltani. És ez nagyon természetes volt, a parterret látogató közönség, mellynek nagyobb része ifjabból áll, nem csekély élvezetet talál abban, hogy szép magyar hölgyeink arczvonásaiban gyönyörködhessek, s ugyan miért ne gyönyörködnek? őket ez eleménytől megfosztani, több mint zsarnokság, ez valóságos insultatio! Napot, levegőt elzárni valakitől nem gonoszabb dolog, mint szép hölgy-közönségünk látásától megfosztani. Első dolgunk volt e jogaiba visszaállítani a tisztelt közönséget, még pedig olly módon, hogy most mind a két czélnek megvan felelve, a zártszékekhez is hozzá lehet jutni és a szép szemek pillantásához is.

A nyárban tapasztalt rendkívüli hőséget aként enyhítettük, hogy a színház felső padzatából légvonó kürtöket huzattunk a tetőn keresztül, mellyek télen becsukhatók. Az ajtókon és ablakokon keresztül járó légvonatot deszkafalakkal és pokrócz függönyökkel zártuk el. Tudjuk ugyan, hogy a pokróczok és deszkafalak nem igen ideális dolgok, hanem a nyitott amphitheatrumok s szellős porticusok akkor divatoztak, midőn a közönség fedetlen fővel és lábbal járt, nem pedig a téli nyakravalók és sár-czipők korszakában.

A légszesz kellemetlen illata részint a világitási bérlő hanyagságából, részint azok kényelemszeretetéből eredt, kik a dolgon segíteni resteltek, mi rögtön letiltottuk a bérlő fizetését mindaddig, míg a hibákat föl nem találja s meg nem orvosolja. Szigorú rendelkezéseink folytán megvizsgáltattak a légvezető csövek, azoknak több helyen tapasztalt repedezései beforrasztattak s maga a légszesz jobb anyagból készítettetvén, e bajon segítve lett.

A színpalak mögötti halmazottságon azzal segíték, hogy a díszitmények eddigi szűk raktára helyett két akkorát fogadtunk ugyanazon házban ugyan annyi árért, addig is, míg az intézetnek saját raktára lehet.

A próbaszobák és iroda hiányát a színház udvarában létező mellék épület átalakításával pótoltuk ki, ebből kitélt egy esinos iroda, külön könyvtár, hangműtár, s egy nagyobb és kisebb terem, mellyek közül az elsőbb olly tágas, hogy bár mi nagy sze-

mélyzetü darabot lehet benne gyakorlani, midőn a másik az előadások alkalmával a legnagyobb compasseriának nyújt eléggé tágas helyet. Az elsőbbi nagyobb terem próbák nem léte alatt a színházi személyzet társalgási teremének van rendelve, melly célra ez ideig az iroda szolgált.

Ruhatár, festőterem, szabó és asztalos műhelyek még mindig tartják a status quót.

Azon szokást, hogy a színházi mellőzhetlen kellékek, butorok, fegyverek, felszerelések kölcsön vétessenek, rögtön megszüntettük; a kölcsön vett szerekért fizetni szokott pénz mindig vesztegetés! E helyett sikerült rövid idő alatt annyi felszerelést beszerezni, miszerint a színház fundus instructusa olly nevezetes mennyiségre szaporodott, hogy annak gondos megtakarítása által gazdálkodásaink legháládatosabb sikerrel fognak jutalmaztatni.

MÜBIRÁLATI ROVAT.

— Jan. 31-kén „Othello“ szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare, angoltól fordította Vajda Péter.

Nem hiszem, hogy Lendvainál nagy darab földön jobb Othellot lehessen találni, és ez zavamat nem vonom vissza, habár valaki e mondásomat a szűk magyar határon túl terjeszti is. Ő e szerepet a szó teljes értelmében művészileg adja. Hányszor láttuk már tőle Othellot, s vette-e valaki észre csak egyszer is, hogy neki egyik vagy másik jelenet csak öntudatlanul sikerült, hogy nem biztos művészi kiszámítás és nem a legszilárdabban átgondolt fölfogás volt, mi őt az indulatok leghevesebb, legönfeledebb kitörésében vezette. Lendvaira Othelloban el lehet mondani, hogy ő nemcsak szerepében, hanem egyszersmind szerepe fölött van. Nemcsak benne él a szerető, szerelemföltő és a vesztesége felett vijongó szerecsen személyében, hanem egyszersmind művészi kézzel kormányozza, zabolazza és hajtja a legvadabb kitörésre önerejének és szerepe lelkének minden mozzanatait. Ez a művészi játék a szó nem közönséges értelmében. Ennyit azonban Lendvai Othellojáról általában el lehet mondani. Ma még többet tett. A nélkül, hogy szerepének első, és így lelkéhez nőtt fölfogásán változtatott volna, új vizsgálat alá vette azt, s az egyes részleteket és árnyalatokat még kiemeltebb erővel és határozottabb vonásokkal ügykezett előállítani, mire nézve, mint előadásán észrevehető volt, az Ira Aldridge-ről, a jelenkor ez első Othellojáról irt műbirálatokat vette igen éles és kritikai észszel összehasonlító tanulmány alá. Akadtak egy időben sitymálók, kik azt mondák, hogy Lendvai csak ollyan Adonis-színész, ki természetü előnyoira s egypár stereotyp szerepalakra támaszkodva játszik le mindent; a grácia kisegítő ecsetje, mellyel mindent kellemesen be tud mázolni, kik Lendvairól illyet mondhattak, nézzék meg Othelloját, s még az epe is el fog pirulni arcukon.

Ma játékának régi fényoldala mellett, az Ira Aldridge tanulmányából merített interjectiók, a sirás, a vesztés fájdalma feletti vad üvöltés, és a szenvedélyek a fekete fajjal közös erőteljes kitörése a legremekebbül sikerültek. Hogy az elfogultság váda alól fölmentsem magam, itt közlök egy igen értelmes véleményt Ira Aldridge-ről és Othellojáról, s ki Lendvainak közelebbi játékát figyelemmel kísérte és ez ismertetést olvasandja, az összehasonlított vonásokból meg fog győződhetni, hogy

Kellene egy nagyobb-szerű belső átalakítása a színháznak, mely annak jövedelmeit huszezer forinttal szaporítaná, s ez volna egy negyedik sor páholy készítése, mely könnyen kitelnék, a mostani három sor szertelen magasságát összevonva.

E három nagyobb-szerű terv kivitelét azonban színházunk anyagi ereje nem fedezheti, s ez üdvös átalakulások mostani pénzalapunk mellett létre nem jöhetnének, ha ennél nagyobb-szerű alapja nem volna minden vállalatainknak, melyek ez ügyet érdeklik; ez alap nemzetiünk büszgalmá, ez alap azon kifogyhatlan részvét, mellyel nemzetünk a lelkéből való lélekhez, nyelvéhez, művészetéhez, irodalmához viseltetik, s mellyet növekedően tanusít, hol mind e háromnak otthonát találja, a nemzeti színház irányában.

Mi az érintett építési terveket elkészíteténk ahoz értő építészektől által, mellyek a kellő rajzokkal együtt már megtekinthetők, az aláírási ívet herczeg Batthyányi Fülöp kezde meg 500 pengő forinttal.

A mit ez ideig is a színház jövedelme szaporítására tehattünk, rögtön foganatba vevők. Az első emeleti páholyok közepe előtt egy erkélyt emelteténk, melly maga 48 karszékkal ellátva a közönségnek kitünő kényelmére, a színháznak pedig diszére és hasznára szolgál, jövedelmeit évenként 6—8 ezer forinttal szaporítva.

A földszinti zárt-székek újabb rendezése által a földszinti közönség egészen hátrébe szorítottván, ez olly visszatetszést idézett elő, hogy földszintre már nem is akart senki jegyet váltani. És ez nagyon természetes volt, a parterret látogató közönség, mellynek nagyobb része ifjabból áll, nem csekély élvezetet talál abban, hogy szép magyar hölgyeink arczvonásaiban gyönyörködhessek, s ugyan miért ne gyönyörködnek? őket ez élelménytől megfosztani, több mint zsarnokság, ez valóságos insultatio! Napot, levegőt elzárni valakitől nem gonoszabb dolog, mint szép hölgy-közönségünk látásától megfosztani. Első dolgunk volt e jogaiba visszaállítani a tisztelt közönséget, még pedig olly módon, hogy most mind a két ezélnak megvan felelve, a zárt-székekhez is hozzá lehet jutni és a szép szemek pillantásaihoz is.

A nyárban tapasztalt rendkívüli hőséget aként enyhítettük, hogy a színház felső padzatából légvonó kürtöket huzattunk a tetőn keresztül, mellyek télen becsukhatók. Az ajtókon és ablakokon keresztül járó légvonatot deszkafalakkal és pokrócz függönyökkel zártattuk el. Tudjuk ugyan, hogy a pokróczok és deszkafalak nem igen ideális dolgok, hanem a nyitott amphitheatrumok s szellős porticusok akkor divatoztak, midőn a közönség fedetlen fölvel és lábbal járt, nem pedig a téli nyakravalók és sárczipók korszakában.

A légszesz kellemetlen illata részint a világítási bérlő hanyagságából, részint azok kényelemszeretéből eredt, kik a dolgon segíteni resteltek, mi rögtön letiltottuk a bérlő fizetését mindaddig, míg a hibákat föl nem találja s meg nem orvosolja. Szigoru rendelkezéseink folytán megvizsgáltattak a légvezető csövek, azoknak több helyen tapasztalt repedezései beforrasztattak s maga a légszesz jobb anyagból készítettetvén, e bajon segítve lett.

A színpalak mögötti halmazottságon azzal segíténk, hogy a diszitmények eddigi szűk raktára helyett két akkorát fogadtunk ugyanazon házban ugyan annyi árért, addig is, míg az intézetnek saját raktára lehet.

A próbaszobák és iroda hiányát a színház udvarában létező mellék épület átalakításával pótoltuk ki, ebből kitélt egy esinos iroda, külön könyvtár, hangmütár, s egy nagyobb és kisebb terem, mellyek közül az elsőbb olly tágas, hogy bár mi nagy sze-

mélyzetű darabot lehet benne gyakorlani, midőn a másik az előadások alkalmával a legnagyobb compasseriának nyújt eléggé tágas helyet. Az elsőbbi nagyobb terem próbák nem léte alatt a színházi személyzet társalgási teremének van rendelve, melly célra ez ideig az iroda szolgált.

Ruhatár, festőterem, szabó és asztalos műhelyek még mindig tartják a *status quo*.

Azon szokást, hogy a színházi mellözhetlen kellékek, butorok, fegyverek, felszerelések kölcsön vétessenek, rögtön megszüntettük; a kölcsön vett szerekért fizetni szokott pénz mindig vesztegetés! E helyett sikerült rövid idő alatt annyi felszerelést beszereznünk, miszerint a színház fundus instructusa olly nevezetes mennyiségre szaporodott, hogy annak gondos megtakarítása által gazdálkodásaink legháládatosabb sikerrel fognak jutalmaztatni.

MÜBIRÁLATI ROVAT.

— Jan. 31-kén „Othello“ szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare, angoltól fordította Vajda Péter.

Nem hiszem, hogy Lendvainál nagy darab földön jobb Othellot lehessen találni, és e szavamat nem vonom vissza, habár valaki e mondásomat a szűk magyar határon túl terjeszti is. Ő e szerepet a szó teljes értelmében művészileg adja. Hányszor láttuk már tőle Othellot, s vette-e valaki észre csak egyszer is, hogy neki egyik vagy másik jelenet csak öntudatlanul sikerült, hogy nem biztos művészi kiszámítás és nem a legszilárdabban átgondolt fölfogás volt, mi őt az indulatok leghevesebb, legönfeledebb kitérésében vezette. Lendvaira Othelloban el lehet mondani, hogy ő nemcsak szerepében, hanem egyszersmind szerepe fölött van. Nemcsak benne él a szerető, szerelemföltő és a vesztesége felett vijongó szerecsen személyében, hanem egyszersmind művészi kézzel kormányozza, zabolazza és hajtja a legvadabb kitérésre önerejének és szerepe lelkének minden mozzanatait. Ez a művészi játék a szó nem közönséges értelmében. Ennyit azonban Lendvai Othellojáról általában el lehet mondani. Ma még többet tett. A nélkül, hogy szerepének első, és így lelkéhez nőtt fölfogásán változtatott volna, új vizsgálat alá vette azt, s az egyes részleteket és árnyalatokat még kiemeltebb erővel és határozottabb vonásokkal ügyekezett előállítani, mire nézve, mint előadásán észrevehető volt, az Ira Aldridgeről, a jelenkor ez első Othellojáról irt műbirálatokat vette igen éles és kritikai észszel összehasonlító tanulmány alá. Akadtak egy időben fitymálók, kik azt mondák, hogy Lendvai csak ollyan Adonis-színész, ki természeteti előnyeire s egypár stereotyp szerepalakra támaszkodva játszik le mindent; a grácia kisegítő ecsetje, mellyel mindent kellemesen be tud mázolni, kik Lendvairól illet mondhattak, nézzék meg Othelloját, s még az epe is el fog pirulni arcukon.

Ma játékának régi fényoldala mellett, az Ira Aldridge tanulmányából merített interjectiók, a sirás, a vesztés fájdalom feletti vad üvöltés, és a szenvedélyek a fekete fajjal közös erőteljes kitérése a legremekebbül sikerültek. Hogy az elfogultság váda alól fölmentsem magam, itt közlök egy igen értelmes véleményt Ira Aldridgeről és Othellojáról, s ki Lendvainak közelebbi játékát figyelemmel kísérte és ez ismertetést olvasandja, az összehasonlított vonásokból meg fog győződhetni, hogy

színművészetünk büszke lehet e tagjára, s hogy midőn föllépésekor közönségünk csak immel-ámmal látogatja a színházat, nem tudja mit csinál?

Az említett sorok következőkép hangzanak:

Ira Aldrige legrendesebb három szerepe: „Othello“, „Macbeth“ és a néger rabszolga „Mungo“ Birkerstoff „the paoldlock“ (a tolózár) című kis vígjátékában. A legtekintélyesebb műbírák egyező véleménye szerint: illy természeti hűség színpadon még nem láttatott. A „Punch“ londoni éleclap Ira Aldridge-re azon élezet csinálta: *Ira furor brevis est*, elmés idézés, melly azonban nem talál, ha bár fitymálók által szajkó módra ismételtetik is. Mellyik nagyságnak nincsenek fitymálói? Illyenekre péld. Rachel játéka még nálunk is talált. Némellyek azt mondják, Ira Aldridge csak a szenvedélyek előadásában nagy, de nem a nyugalomban. Kik ezt mondják, nem látták őt Othelloban, mindőn a velencei tanács előtt áll, nem Macbethben a tépelődő ingadozás momentumaiban, s bizonyosan nem hallák, mikép mondá Macbethben a legsötétebb elmélkedés azon páratlan szépségű szavait, midőn lady Macbeth halálát jelentik neki. Az igaz ugyan, hogy az ő természeti hűsége egészen más, mint azt sok színésznél látni megszoktuk, sőt talán meg sem bocsátanók, elkényesztetve, mint mi epigonok vagyunk, kiknél a szerelemföltés és becsületérzés nem mint ordító oroszlán jár, hanem fekete frakkot és glacé keztyüket ölt. Mi megbotránkozunk a fájdalom, a düh s a bosszú olly vad kitörésén, melly nyersen és természetihven meg-rázkódtatva tör ki a természetfia kebléből; mi ezt valótlannak, tulzottnak találjuk, mert alig tudjuk már, mikép nyilatkozik a szenvedély, midőn a civilizatióknak minden álarcza lehullott és keresztül töretett. Ki Rachelt látta, arra, mi itt reá várakozik, némileg már elő van készítve, habár én Ira Aldridget a franciaia tragódia hősnéjén felül emelem; Rachel valójában csak az indulatban nagy, mi abból is kitünik, hogy ő minden szerepeit egy sor indulat helyre osztja fel, és a közbeeső dolgokat csaknem hangtalan mellékességgé hagyja alásülyedni. Nem így Ira Aldridge, kinek szerepei mind egyöntetűek.

Most lássuk egy pillanatra Othelloját. Mindenek előtt nem kell egy szurok fekete arczzsinü férfit képzelnünk, az ő arca inkább sárgás barna, ugyannyira, hogy midőn Othellot először láttam tőle, szinte meg voltam lepetve, miután feketébbnek képzeltem. Alakjának tekintélye megható, nagy, erőteljes, de tökéletesen arányos; arca egészen fajának jellegét viseli; hangja erős és szép csengésű. Ebből láthatni, hogy ő mintegy teremtve van Othellot személyesíteni. Fejdelmi tekintélye és nyugodt méltóságánál fogva épen úgy kitünik szerepe nyugodt perceiben, mint más helyeken zabolátlanul kitörő ereje és rendkívül vad szenvedélye által. Az öreg Brabantio irányában alázatosan méltóságos, előadásában a tanács előtt mélyen érzett gyöngédség van, midőn Desdemona és a köztei szerelem támadását leírja. Most kövessük őt Cyprusba. Meleg bensőséggel üdvözli itt Desdemonát. Először tapasztaljuk, hogy e hang, mellynek szép csengését eddig csak lágyabb és nyugodt kifejezésében csodáltuk, mennydörögni is tud, mint az Othello és Aldridge földijének, a hyrkani oroszlánnak hangja, midőn ő az ittas Cassio lármaja által Desdemona karjaiból felriasztatva a veszekedők közé lép. Méltóságos, szép és igaz volt azon kifejezés, mellyel Cassiohoz e szavakat mondja: Cassio én szeretlek téged, de hadnagyom többé nem lehetsz!“ Jagó ezután a konkolynek magvát hinti el e szavaival: Ez nem tetszik nekem,“ — és most Othellora nézve bekövetkeznek a szorongató kétség kinai, mellyek egész lényét úgy körülhálózzák, hogy végre, mint egy kijátszott Sámson, szerencséje gazdag épü-

letét, gyors ütással maga rombolja szét, mely őt magával együtt az örvénybe ragadja. Tragikus borzalom futja keresztül lelkünket, midőn e férfi dühkitöréseit borzalmas elragadtatással csodáljuk, midőn Jagót torkon ragadja, úgy érezzük, mintha saját torkunk körül járna reszkető kezével, egészen feledjük, hogy színházban vagyunk, hogy mindez csak játék. De legborzasztóbb, midőn e férfiut sirni látjuk, midőn látjuk, hogy annyi harczok bajnoka, mikép rogyik össze, körülhálózva Jago kigyó eszélyesége által.“

Mondják, hogy Ira Aldridge környezete, habár jobb Rachelénél, még is igen miserabilis, egy német lap levelezője az angol Desdemona szavallását egy „Werkli“ egyformaságához, Emiliát pedig épen egy kávéürlő zörgéséhez hasonlítja; illy drasztikus hasonlatokra nincs okunk.

Nem szólunk Brabantio tanácsnokról, ő talpig derék ősz ember, csak egyben hibázott, hogy olly korán meghalt és a szót testvérének Gratianónak adta át, ki aztán az 5-dik felvonásban, mint egy szórszálhasogató még az „ősz hajszálakat is megrepszte.“

Desdemona, tökéletesen csak egy jelenésben találta el szerepe szellemét, midőn Cassióért férjénél könyörög, itt azon házias, kedves, csevegő hölgy volt, de különben mind játékban, mind szavallatban kevés hajlékonysága, kevés meleg egyéniség ömlött el lényén. Azon jelenet, midőn Desdemona aludni készül, a megható naivitás ne továbbja; itt nem sötét képzelmek merev játéka van, csak legfeljebb egy aggályos sejtelem lopózik keresztül fájó szivén, úgy szólván öntudatlanul. Átalában Shakespeare asszonyai legjobban sikerülnek, ha a művész nagy erőlködés nélkül természeti egyszerűséggel és meleg individualitással játsza őket.

Jagót ezuttal Fánscy helyett Tóth adta. Jagóra nézve két felfogás van, nem mondjuk, hogy Tóthé nem lélektani, hanem amaz azért volt jobb, mert tökéletesebben sikerült. Tóth azt tartotta szemé előtt, Jagó zászlótartó és nem minister, Jagó Cyprusban ül és nem az Elyséében, és ebben sok igazság van, de — azonban erről máskor. □

TARKA KÉPEK.

A GYERMEKEK NYELVE.

Csendesfy úr pesti háziúr és tiszafüredi földes uraság. Hajdan Heimlichernek hívták.

Mikor Tiszafüreden jószágot vásárolt, restellte, hogy a parasztok nem tudták kimondani a nevét, s megmagyarítá azt Csendesfyre.

Azután meg azt restellte, hogy nem tud magyarul, s magyar nyelvmestert járatott magához, magyar leveleket irt, magyar könyveket olvasott, magyar lapokat járatott, egy szóval igen jeles ember vált belőle.

Azonban könyvekből tanulván a nyelvet, úgy járt, hogy a mit olvasott, azt min-

dig megértette, de a mit beszélni hallott magyarul, már azt csak feliből harmadából; e végett kénytelen volt magának irtóztató nagy zsebeket varratni a kaputjára, hogy Bal-lagi zsebszótárja beleférjen, mellyet ő mindig magával hordozott s ha valamit meg nem értett, a mit beszéltek hozzá, azonnal felnyitá a lexicont s kikereste belőle, hogy mit tesz az?

Volt neki csinos kis fiatal felesége, ennél fogva apró kis gyermekecskéi is lőnek, azoknak pedig valóságos tiszaháti magyar dajkát hozatott s rábizta hogy mindig magyarul beszéljen velők.

Igy lőn, hogy egy napon legkisebb fiacskáját, ki már két éves kezde lenni, fel-hozatá dajkájával együtt írószobájába, hogy conversálna vele egy kevésbé, s ott egy darab cukrot akart neki adni, hogy jobb kedve legyen.

A gyerek nem fogadta el a cukrot, mondván:

— Mem-bad-pápi,- mama-bú,- kuszkus-bibis.

Az apa bámulva nézett a dajkára.

— Mit mondott most ez a gyerek?

— Azt mondta, hogy nem szabad neki semmi édességet enni, mert az édes mama megtiltotta. A multkor is a nagyságos asszony megtudta, hogy a szakács tortát adott neki s szörnyen haragudott érte; mert a kis gyerek foga fáj tőle. Ezt akarta mondani.

— No, — bizony nagyon rosszul ejti ki a szavakat. Hát nem vagy éhes kis fiam?

— Bebusnak — vót — hámhám.

— Mit mondott? kérdé Csendesfy ur a dajkára nézve.

— Azt mondta, hogy köszöni alássan a papa kérdésését, Bebuska jóllakott már, evett mindenfélét, körtét, almát.

— Ki az a Bebuska?

— Hát a kis urfi no?

— Hát ki nevezte annak? én Albertnek kereszteltettem.

— Hiszen az lesz ő majd, ha megnő, hanem a mig ilyen kicsiny, csak nem hihatjuk másnak, mint Bebuskának. Törülje meg a cziczéjit Bebuska, a csecse kacsó-jával, aztán csücsüljön le.

Csendesfy ur egyszerre előkereste a Fogarasit, és nem találta benne a kimon-dott szókat.

— Hallja maga Zsuzsi, maga az én fiamat nem magyarul, hanem cigá-nyul tanítja!

— Óh! majd mit mondat velem a tensur! A lelkem se tud cigányul, hisz be-széljen a kis urfival, ha tud, meglátja hogy magyarul beszél.

Csendesfy ur türelmes ember volt, fogá a kis fiut, felülteté a térdére s rajta volt, hogy tudakozódjék tőle egyről másról.

— Hát kis fiam kivel voltál tegnap sétálni? —

— A dadával.

— Ki az?

— Hát én! magyarázá Zsuzsi. Ugyan már azt se tudja a tens ur?

— Hát merre voltatok?

— T á t t á!

— Tatában?

— Azt mondta, hogy „messze;“ pedig nem igaz, nem voltunk messze, csak a Muzeum udvarán.

— Hát mit láttál ottan kis fiam?

— Óh! — csecese — tyutyút, — sok — sok — tubit, — aztán — piczi — muczit.

— Óh arra bizony rosszul emlékezik a kis urfi. Azt beszéli, mikor még a régi dajkája elvitte magával a czupringernéhez, ott látta azt a nagy kutyát meg azt a kis nyulat, meg azt a sok galambot.

Az apa csak bámult.

A gyerek bele jött a discrususba s mondta tovább:

— A nenne — adott tüüt — Bebusnak.

— Ahán, azt beszéli a kis urfi, hogy akkor bort adott neki az a csunya asszony: szólt Zsuzsi kapva az árulkodáson.

— Szép, szép, beszélj csak tovább.

— Aztán — Bebus dada le t e n t é l t e — a z s i z s i m e l l é .

— Ne hozzatok dühbe, hát micsoda beszéd ez?

— No pedig igen jól és világosan mondta a kis urfi, hogy az a rosz dajka, a ki előttem itt volt, le fektette a kis urfi a tüzhelyre: no de képzelje tens uram, az égő tűz mellé.

— Hát z s i z s i azt teszi, hogy „tüz“?

— Hát a gyerekek bizony azt teszi.

— Hát mért nem beszélnek a gyerekek is úgy, mint az igazi emberrel?

— Én istenem! hiszen nem érti meg máskép. Ha már olyan okos ember volna, mint az édes papája, nem úgy beszélnének hozzá, de ha gyerek, csak gyereknyelven kell vele beszélni.

— Gyereknyelv, micsoda gyereknyelv? én nem tudok semmi gyereknyelvről!

— Elhiszem biz azt, mert tens uram német gyerek volt.

Csendesfy ur megvolt lepetve az argumentum által s átlátta, hogy Zsuzsinak igaza van.

— No tehát állj ide és légy tolmács köztem és a fiam között. Kérdezz tőle valamit.

— Hát Bebuska mit csinált aztán a z s i z s i mellett?

— Hát Bebus — b á b ó j a — b i b i s lett.

— Látja tens ur: milyen szépen megmondta, hogy meg é g e t t e a l á b á t .

— Hallom, de nem értem.

— Hát azután mit csinált még az a rosz dada?

— Bebus meg p a c z i p a c z i , — o g y n e m b a d — d ú d ú .

— Megverte a Bebuskát, hogy mikor hazaviszi, ne merjen sirni vagy panaszkodni.

— Mama — látta — Bebus — b o t ó — s ü s ü — c s i n e s .

— Óh be jól mondja a lelkem; hogy a nagyságos asszony még is észrevett arról a dolgot, hogy a Bebuska sípkája elveszett a fejről.

Csendesfy ural az atyai sajnálkozás elfeledteté, hogy fia beszédjét csak fordításban hallja.

— Hát kis fiam, a Zsuzsi nem ver meg ugyé?

— Zsuzsi csese dada, — Zsuzsi d u d i k á l szépen — kerbe.

— Már minthogy én d a n o l o k neki, mikor elviszem a Muzeum udvarra.

— Aztán a cse cse bácsi — oda : — aztán Zsuzsi engem csicsíjja babája,
— cseese bácsi Zsuzsit csicsíjja babája.

— Hát e mit tesz ?

— Tudja a Jézus, szól Zsuzsi fülig elvörösödve. Ugyan már hogy is kívánja
tens uram, hogy az ember mindent megértsen, a mit ez a kis gyerek összebeszél.

Hugli. Engem bolondnak tartanak itt a színháznál. Még a garderobe szabóle-
gény is viccel velem. Azt kérdem a minap tőle, hogy ment ki ennek a bár-
sony palástnak a színe, s azt feleli rá, hogy kihúzta a nap. Hát hol süt a nap szin-
házi öltözetekre.

Stuczli. Óh maga vén sütlülülü! Hát a prófétában a színházi nap!

Hugli. Vagy úgy!

Hugli. Űm. Fúrnak, faragnak, össze akarják dönteni a színházat. Az az erkély is
csak arra való, hogy összedüljön.

Stuczli. De lám még sem dült össze.

Hugli. Nem mondtam én, hogy mingyárt összedül, hanem majd egyszer. Meglásd
csak száz esztendő múlva sem lesz ott.

Hugli. Már e z e k minden gyereket bevesznek a színházhoz.

Stuczli. Ejnye principalis uram, most kellene megpróbálni, ha nem szerződtet-
nék-e Manczi kisasszonyt.

Hugli (más nap). Űm nem pártolnak e z e k semmi fiatal tehetséget.

Stuczli. Talán nem vették be Manczi kisasszonyt?

Hugli. Hm. Tudnék én valamit mondani, ha akarnék.

Stuczli. Én meg akarnék valamit mondani, ha tudnék. Tehát kvittek vagyunk.

BUDAPESTI HIREK.

** Az idei műkiállítás határnapja Majus elsejére határozottatott. Figyelmeztet-
jük közönségünket a tavalyi műkiállításból választott műlapjára az egyesületnek,
melly Mátyás király Budára jövetelét ábrázolva egyike leend a mind művészi, mind
nemzeti szempontból legbecsesebb képeknek, csupán az első ezer példány kétezer
pengő forintba kerül az egyletnek.

** Császár Ferencz engedélyt kapott egy új szépirodalmi lap megindítására.
Kivánt sikert ohajtunk szép vállalatának.

** A farsang utolsó négy napján nyolez nagyobbyszerű és legalább tizenyolez

kisebb táncvizsga fog végbemenni Pesten. Ez hévmérője lehet a jókedvnek. A színházi bálók legutolsójában nagy álarczos menet fog tartatni, mellyben az egész szini személyzet résztveend, a darabok szerint összeállított jelmezes csoportozatokban. A jövedelem a nyugdíjalapítvány javára fog fordittatni.

** Megjelent az új magyar muzeum ez évi folyamának utolsó füzeté igen érdekes tartalommal. A közönség növekedő részvéte hosszú életet biztosít ez egyetlen tudományos folyóiratunknak.

** Mult számunkban említők a szikszói enyhlapok megjelenését, e diszes kiállítású mű ajánlatára lapunk körét meghaladó tüzetesebb bírálat helyett jónak látjuk annak tisztelt íróit elősorolni, kiknek koszorujában több jól ismert névvel találkozunk. Prozaí dolgozatokat hoztak: Bernáth, Bulyovszkyné, Degré, Dessewffy, Egressy, Fáy A., Kovács Pál, Kővári L., Kuncs, Lonkay, Matics, Ötevényi, Pencz. Lyrai munkálatokat: Arany, Bajnay, Bagoss, Balku, Berecz, Császár Ferencz, Császár Titusz, Dalmady, Dienes, Flora, Horváth Cyrill, Hosszúfalusy, Lauka, Lévay, Lonkay, Mentovics, N. Nádosy, Petrovics, Roboz, Sujánszky, Sükey, Szarka, Szász, Szelestey, Szemere, Székács, Székely, Tóth Endre, Tóth Kálmán, Vachott Sándor. Mind a tartalom érdekessége, mind a jótékony cél (a leégett város fölsegélése) buzgó pártolást igényelnek tisztelt olvasó és érző közönségünktől.

△ Gróf Festetics Leo, kitől több szívreható s igen sikerült dal már néhány esztendő előtt jelent meg, ismét egy dallal „csendes patak folydogál“ zongora kísérettel, lepte meg a közönséget, mellyben a népies jellem a dalban rejlő kedélyességgel e műnek nagy elterjedést biztosítani látszik; annál kevesebbé mulaszthatjuk el e dal előnyét kiemelni, mivel egy jól sikerült népdal a muzsák nem gyakori kedvezményeihez tartozik; e mű Rózsavölgyinél jelent meg, ki Singer hegedűvirtuos Canzitól festett arczképét adta ki, s a farsang utolsó örömeit következő tánczenedarabokkal zongorára alkalmazva emelni igyekezik: színházi bálnégyes; mazur Risznertől (2-ik kiadás); 50 válogatott csárdás zongorára (2 frt. 30 kr.); Borbála négyes s a legutóbb nála megjelent csárdás „Pálinkás csárdás“ czime alatt. — (dr. F. F.)

** A farsang örömvirágai közé egy pár cipruságot is fonjatok! Két kedves halottat temetünk el a napokban. Egyik Balla Endre, Pestmegye hajdani főjegyzője s alispánja, boldogabb és szomorubb időkben ismert tiszta jellem, kit csak jó barát ismert, ellenség nem, mert az nem volt neki; másik ismert írónk Vas Gereben szép lelkű neje, férjének balsors és viszontagságos időkben hű nemtője. Mindkettőnek lelkét ifjan kérte vissza az ég. Áldás megsiratott hamvaikra.

Szerkesztői értesítés. Tisztelt előfizetőinknek úgy hisszük örömet szerzendünk az által, hogy lapunk műmellékletével a francziák ifjú császárnéja arczképét megrendelők; melly mihelyt megérkezik, azonnal szétküldendjük.

FELHIVÁS

a nagyenyedi olvasó-egylet ügyében.

Értesítettvén a felől, miszerint a mindenükből kipuhtult nagyenyediek felsőbb engedély következtében ismét megnyiták olvasó-egyletöket, de a tehetlenségök miatt kevesre szabott részvényekből legelső szükségüket is alig képesek fűdözni; —

amaz értesítés nyomán kedves kötelességemnek tartom felhívni az emberiség és műveltség barátait, különösen író-, szerkesztő-, kiadó-társaimat, s a magyar- és erdélyországi könyvárus urakat: szi veskedjenek a nagyenyediek anyagilag szegény olvasóegyletét az irodalom és művészet különféle termékeivel, vagy másnemű segélyezéssel is gyámolítani s ez által az illetőknek szellemi élvezet és vigasztalódást nyújtani.

Alolirt 60 darab könyv- és képpel járul e célhoz, s magánfelszólítására Emich Gusztáv, Magyar Mihály és Müller Gyula könyvárus urak is a legszebb ajánlatokat tevék. — Az adományokat, főleg a vidékiek, postai vagy könyvárusi úton szállíthatják el Nagy-Enyedre. Itt Pesten e célra mindennemű, a lapokban közzeendő adományokat elfogad: Mihály Károly, nevelő b. Radák J. urnál (nádorutca 21-ik sz. a.) ki azokat Nagy-Enyedre szállítandja. — Pest, február 3-án 1853.

VAHOT IMRE.

Vidéki szemle.

Zala-Egerszeg jan. 24.

Kisdedóvodai sorsjegyekkel összekötött 1-ső bálunk f. hó 12-kén a várakozásnak megfelelően ütött ki. 102 nyereséjű játszatott ki ez alkalommal. E vidék legszebb női képviselve voltak, kik — az ügy érdekében — a nyereséyek kiállítása körül igazán lelkes buzgalmat fejtének ki. A bejött összeg 545 ft. pp. körül van, költség sok nem lévén, mert iparosaink sat. mindent ingyen tőnek. — Sorsjegy 2000 kelt el. A második bál ugyan e célra jövő hó 2-kán leend mely szinte sorsjegyekkel leend összekötve.

E hó elején „polgári egyesületünk” felsőbb engedély folytán újjá alakította magát, s „Casino” nevezetet nyert. Hírlapot jelenleg ötöt járát, mi még kettővel szaporíttatik. A „Délibáb” ezek közül első helyet nyerend. Egy részvény 6 pfrtra állapítottatott.

Nem rég távozott el körünkől Stöger német színésztársasága. Sümegen jelenleg Lenkei színésztársasága a várakozásnak megfelelően működik. Innen hozzánk váratik. Iparkodjék, mert helyét más foglalja el.

Napokban hagyták el a sajtót Kanizsán Tuboly Victor „Költészet csirái”. Különös szépek Zalának néhány jelentékeny helyeiről irt regéi. **Kandikó.**

Győr jan, 26

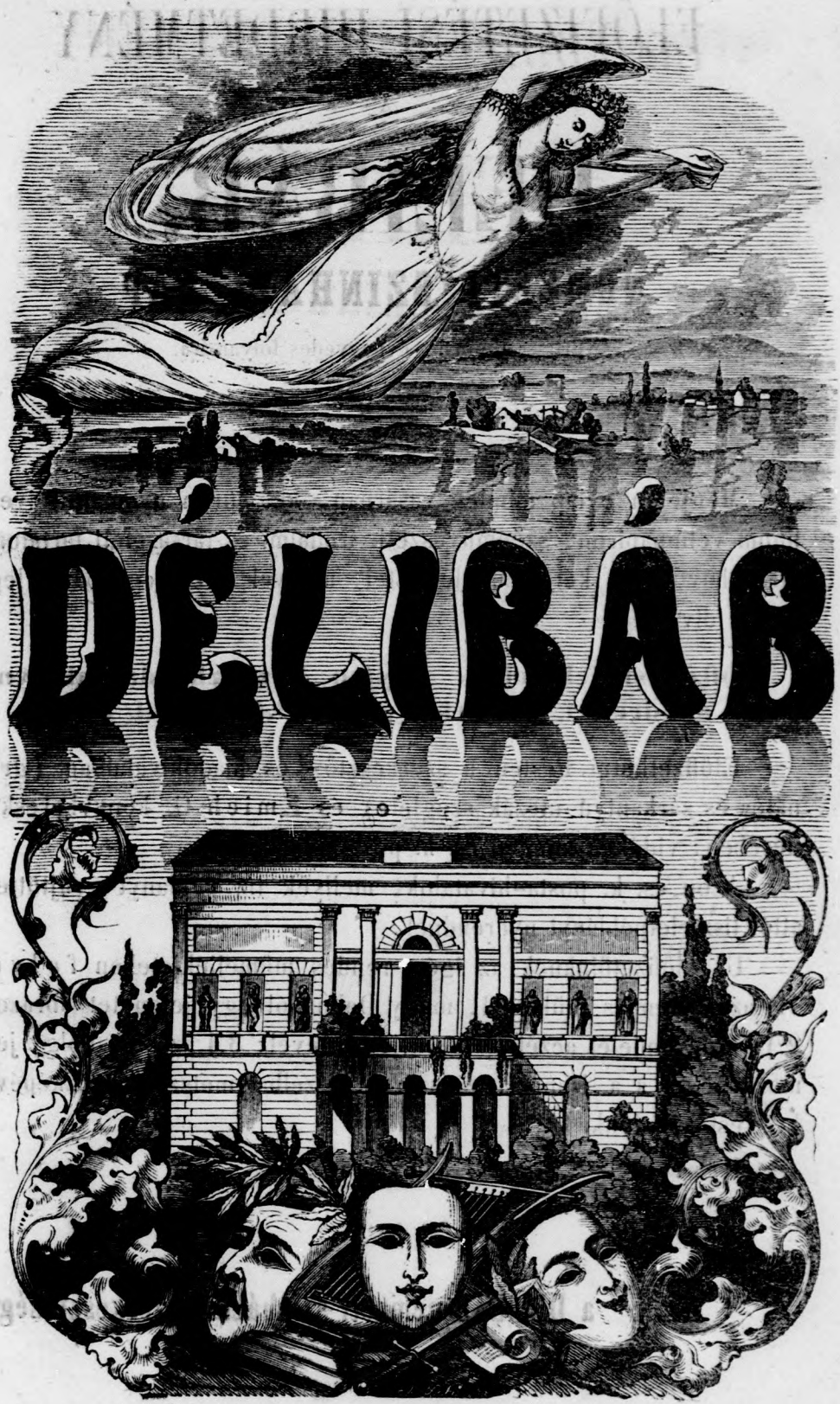
Kétszer adatott eddig zsufolásig tömött házban Dalma Latabár társasága által. Az igazgató a kiállítás, a szereplők az előadásra nézve mindent elkövettek. Különösen kiemelendő Gyulainak, e társulat legkiválóbb tagjának, mint Disabulnak, játéka. Ő ez este is bizonyította, hogy majd minden szakmára alkalmazható. A czimszerepet Felekiné elég jó sikerrel adta. Mint öreg chagán Károlyi jó volt; Benedek, mint Elemér, nem igen volt helyén, benne csak érzélgőt, de nem hőst is láttunk. A darab kitünőleg fogadtatott. — Tegnapelőtt lépett fel először a hire által megelőzött Priell Cornelia, mint Adrienne. Több izben zajosan kitapsoltatott. Két olly színésznő mint ő és Felekiné valódi nyereség igazgató és közönségre egyaránt. **Többen.**

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEÓ.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

17

ELŐFIZETÉSI HIRDETMÉNY

A

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

April — Juniusi, évnegyedes folyamára.

Megjelen e lap minden vasárnap, két sűrűn nyomtatott iven, finom velinpapíron, szépművészeti, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két műmelléklettel, mellyek közül egy párisi legszebb divatkép.

Előfizetési feltételek. Pesten házhozhordással évnegyedre 3 f. p. vidékre postán küldve 3 f. 48 k. p.

Előfizethetni Pesten a szerkesztő- és kiadóhivatalban (granátos és sarkantyú-utczák szeglete) és Emich G. könyvkereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. posta-hivatalok, mellyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt nyerendnek.

Uj előfizetőinknek az ígért rendes műmelléleteken felül
1.) azon pompás műlappal, melly Dalmából egy jelenetet ábrázol;
2.) a végrendelet aczélmetszetű jelenetével; 3.) az arab hölgy jelmezképével s a francia császárnő aczélba metszett arczképével kedveskedendünk.

Pest, 1852. Mart. 6-kán.

a DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A

SZÉPIRODALMI LAPOK

april-juniusi folyamára.

Midőn az első évnegyed fogytán új előfizetést nyitunk, azon kellemes helyzetben zük magunkat, hogy már nem csupán **ígéretekkel** léphetünk fel, hanem **tényekre** is hivatunk.

Visszatekintve néhány havi működésünkre, a közönségnek irányunkban tapasztalt fi mében s lapunknak az irodalomban is észrevehető hatásában, fiatal vállalatunkra nézve csekély igazolást s buzdítást látunk. Mind hang, mind tartalom által az olvasó közönség r sabb igényeivel találkozni volt törekvésünk.

Megkezdett pályánk folytatása a t. cz. közönség további pártoló részvététől függ. Irán változatlan marad. A jobb erők összegyűjtése által izlésteljes és tartalmas változatosság ezentul is főgondunk, mi sem akadályozand, hogy a hang, mellyen szölünk, nehézkess folyvást ment legyen s könnyed modorban szóljon valódiilag **érdekes** tárgyakról. Azon örven verseny, melly a szépirodalmi téren fölmerül, csak növelni fogja buzgalmunkat.

A **'Szépirodalmi Lapok'** ezentul is hetenként **kétszer** fognak megjelenni, **külsin** tel tében kedvező változtatással, de úgy, hogy az eddigi tömölttség és formatum csorbulá szenvedjen. Az előfizetési díj az eddigi maradván, **olcsósági** előnyünk is megmarad.

Azonban egy, több oldalról, különösen a **hölgy-közönség** részéről nyilvánított ohajt is eleget akarván tenni, van szerencsénk jelenteni, mikép úgy intézkedtünk, hogy **april hó tól kezdve havonként két aczélmetszetű finom párisi divatképet** adhassunk mellékletül.

Ennélfogva a jövő évnegyedre **két-rendbeli** előfizetést nyitunk u. m.

Divatképek nélkül: helyben **2 ft. 40 kr.**; postán **3 ft. 10 kr. p. p.**

Divatképekkel: „ **3 ft. 20 kr.** „ **4 ft. — kr. p. p.**

Eddigi **féléves** előfizetőink, ha **divatképeket** ohajtanak, — **ft. 50** pótlólag beküldeni méltóztassanak.

Előfizethetni minden cs. k. postahivatalnál.

Emich Gusztáv

kiadó.

Pákh Albert

szerkesztő.

Megjelent **EMICH GUSZTÁV** könyvkereskedésében Pesten s általa Magyar- és Erdélyországban minden hiteles könyvárusnál kapható:

REGÉNYCSARNOK

A KÜLFÖLDI REGÉNYIRODALOM LEGJELESEBB MŰVEIBŐL SZERKESZTVE
KIADJA

RÉCSI EMIL.

ELSŐ ÉS MÁSODIK KÖTET:

HIUSÁG VÁSÁRA.

Irta **Thackeray M. Vilmos.**

Első és második kötet.

A külföldi „Regénycsarnok”-ba legjelesebb külföldi regényíróknak legújabb s elismert legjobb művei fognak jeles fordításokban felvétetni.

Megkezdí e gyűjteményt *Thackeray* nagyíró angol regényírónak remekmüve: *Hiuság vására*, mely két kötetet teend. Ezzel egyidejűleg fog kiadatni *Sand Gy.* legújabb regénye *Mont-Revêche*, három kötetben. További felvételre vannak kijejelve *Bulwer* legújabb müve: *Az én regényem*, vagy *az angol élet változatosságai*. *Boz-* (*Dickens*-) töl; *Bleak House*, és *Copperfield David de Vigny* Alfred marquistól; *Cinq-Mars* vagy *egy összeesküvés XIII-dik Lajos alatt*, s egyáltalában a legjelesebb s legkedveltebb külföldi regényírók legújabb s legkitünőbb müvei.

Előfizetési ár: 12 kötetre 6 pfrt; vagy 6 kötetre 3 pfrt. F. évi május 15-dikén tul az előfizetési ár bérmentes postai szétküldés mellett teend: 12 kötetre 7 p. ftot, vagy 6 kötetre 3 pft 30 krt.

Egyes kötet bolti ára 36 pkr.

Minden 4—5 hétben 2—3 kötet fog kiadatni; minden kötet általában 8 kis nyolczadrétü, csinos de tömött nyomtatásu ivet foglaland magában.